

1958 BALANDIS
(APRIL)
VOL. IX, NO. 4

PASAULYJE vyksta nuolatinis karas:
šviesa kovoja prieš tamsą, gyvybė prieš mirtį.
Žmogus ne tamsai ir ne mirčiai yra skirtas,
bet amžinai šviesai ir gyvybei.
Tamsa yra tik tam, kad labiau spindėtų šviesa,
mirtis - kad galingiau triumfuotų gyvybė.
Jei nebūtų tamsos ir mirties - nebūtų kovos.
Tada ir šis gyvenimas neturėtų prasmės.
Tik kitame gyvenime jau nebebus kovos:
ją laimėjusieji amžinai gyvens šviesoje,
o pralaimėjusieji - mirties tamsybėje.

RELIGIJA, TAUTA, POLITIKA, VALSTYBĖ

J. KIDYKAS, S. J.

AMŽINAI senas, amžinai naujas ir vis intriguojąs klausimas. Jis nagrinėjamas ir vyresniosios kartos, jis, atrodo, knieti ir mūsų jaunimui, ir gal labiausiai rūpi tikinčiajam jaunimui. Juk ateistinių pažiūrų kolegos ir kolegės nė kiek nesvyruodami priekaištauja, kad religija silpninanti tautiškumą. O nors šiokią tokią religiją pripažįstantieji porina, jog lietuvių tauta būtų išlikusi galingesnė, pajėgesnė, jei būtų pasilaikiusi senoviškąją, iš paties lietuvių dvasios gelmių išaugusiąją religiją, ir neprisiėmusi svetimos, atneštinės, primestinės. Vieni norėtų uždaryti religiją bažnyčiose, zakristijose, ar net žmogaus širdies gėlmėse, kiti mielai užleistų jai valstybės ir tautos tarnaitės vietą. Kai katalikiškų ištikinimų politikas stengiasi apginti religijos teises viešajame gyvenime, tai jam paskaitoma nusikaltimu. Nereikia, girdi, velti religijos politikon. O kai indiferentiškų ar net antireligiškų nusistatymų čempionai uja religiją laukan iš visų gyvenimo sričių, tai skaitoma liberališkumu, patrijotiškumu, ar vadinama koku nors kitu garbingu vardu. Pasitaiko nuomonių skirtumų ir pačių katalikų tarpe dėl religijos vaidmens tautos, valstybės ir politikos gyvenime. Argi toks didelis nuomonių įvairumas nerodo, jog vienas dalykas yra tikrai aiškus, būtent, kad nepakankamai yra išsiaiškinti pagrindiniai tuos dalykus liečią principai, kuriais turėtų remtis tikinčiojo pažiūros į reli-

gijos, politikos ir valstybės santykius. Šiuo ir eile kitų straipsnių bandysime iškelti ir išsiaiškinti tuos pagrindinius principus.

Šitų eilučių rašytojas nėra nė pasižymėjęs visuomenininkas, nė politikas, nė valstybininkas, nė įžymus katalikiškosios doktrinos autoritetas. Jam krito į rankas žymaus vokiečių teologo ir sociologo profesoriaus Bernhard Haering knyga: "Macht und Ohnmacht der Religion". (Religionssoziologieals Anruf. Otto Mueller Verlag, Salzburg). Trečioji knygos dalis nagrinėja čia suminėtus klausimus. Kadangi jo knyga susilaukė labai pozityvaus įvertinimo katalikiškojo pasaulio spaudoje, kadangi ji prieinamai ir įdomiai nagrinėja mums aktualias problemas, tai ir užsimojau pateikti "L. L." skaitytojams pagrindines jo mintis.

1. Religija ir tauta

Čia nesvarstysime paties pagrindinio teologinio klausimo, kokie turėtų būti Bažnyčios ir Valstybės santykiai. Mums pirmoje vietoje rūpi sociologiniai jų santykiai ir iš jų plaukiantieji vienos į kitą įtaka.

Religiją čia imame ne grynai religinės bendruomenės arba bažnyčios prasme, nors ir ji čia įgauna ypatingo svorio. Religija čia imama bendraja prasme, kaip viešas Dievo pripažinimas ir Jo pagerbimas arba kaip žmonių gyvenimiškas bendravimas su Dievu. Iš pastebimos įtakos religijos į

tautą ir tautos į religiją savaime išky-la tiesioginės išvados valstybės religi-nių pareigų ir religinės atsakomybės diktuojamos tikinčiųjų politinės parei-gos.

"Žmogus gyvena įvairių gyvenimo sferų vienybėje" (A. Mueller-Armack: "Diagnose unserer Gegenwart" Huter-slohe, 1949, 310 p.). Katastrofiškai "ne-tekęs vidurio" 19 šimtmetis bandė ne tik švariai tas įvairias gyvenimo sfe-ras atskirti, bet jas net visiškai išskirti, nė kiek neatsižvelgdamas į žmonišką-ją vienybę (Einheit).

Istorijos liudijimas yra labai aiš-kus: religija ir tauta kone visada buvo susirišusios labai tampriais ryšiais. Kai šiandien yra pavojus joms visiš-kai pasimesti, ar tik šalia viena kitos egzistuoti, be jokios gyvybingesnės įtakos, tai praėjusiais istorijos laikais buvo pavojus jas per daug sulieti, ne-pakankamai atskirti tokias pagrindi-nai skirtingas tikrovės kaip religija ir tauta. Iki pat aukštųjų kultūrų laips-nio, žmonijos istorijoje tauta būdavo laikoma "tartum religine", ar bent re-ligijon šaknis suleidusia tikrove. Ta tautos tikrovė buvo arba pačių dievų sukurta, arba nors jų pasirinkta kaip ypatingų draugų bendruomenė. Ji bu-vo ne tik religinės ir pasaulinės jėgos nešėja, bet ta tauta būdavo laikoma ir natūrali likimo bendruomenė ir re-liginis junginys. Tokios rūšies tautinei religijai grėsė pavojus lengvai susting-ti tautiško bendruomenės gyvenimo "pašventintose" formose. Taip, pvz., atsitiko konfucinėje valstybėje ir Indi-jos kastų santvarkoje. Religinis reišk-imasis, didžia dalimi, buvo uždary-tas tautiškai politiškoje galvosenoje. Todėl čia religija labiau ir labiau ne-teko savo visuotiniškumo ir antgam-tiškumo.

Net ir galingą Dievo šventumo ap-sireiškimą patyręs Izraelis būtų buvęs to pavojaus sugniuždytas, jei Vieš-pats nebūtų sudavęs jį sukrečiančių likiminių smūgių, jei nebūtų siuntęs jam pranašų, kurie išmokė tautą su-prasti religiją dvasiškiau. Izraelis gy-veno apsuptas tautų, kurių dievai bu-vo jų giminės, jų tautos dievai. Savai-me suprantama, jog natūralus izraeli-tų tautiškas instinktas verste vertė juos laikyti Jahvę savo tautiškosios galybės garantuotoju ar bent jau tos galybės simboliu. Yra vienas iš di-džiausių išganymo istorijos stebuklų, kad Izraelio tauta įsigijo vis grynesnį tikėjimą į Dievą, į visiškai pasaulį ir tautą prašokančią Dievo galybę.

Religinė sąjunga Izraelio su Dievu padarė jį vieninga tauta. Net jau ir sa-vos valstybės bei teritorijos netekus, religinis tikėjimas ir religinė dorovė būrė tautą tamprion tautiškon, beveik valstybinę vienybę. Juk per visus viduramžius, net ir nepalankiame pa-saulyje, žydų valstybinė įtaka "laikė-si toliau, tartum suvereninė jėga, nes ji rėmėsi religiniais pradais, kurie be jokių sąlygų ir be nuolaidų reikalavo sau pirmos vietos kasdieniame žydų gyvenime. Todėl viduriniais amžiais beveik visas žydų tautos gyvenimas buvo tvarkomas žydiškų įstatymų ir jų pačių organų" (Arieh Tartakowe; Abhaengigkeit und Selbststaendigkeit im Judentum". Koelner Zeitschrift fuer Soziologie, 4. 1950-52, 466 p.). Tas fak-tas, kad žydiškumas buvo skaitomas lygus su tautiškumu ir religija, buvo kliūtis kitoms tautoms priimti Izraelio skelbiamąjį išganyką ir kultą, o kar-tu jis saugojo žydus, kad neištirtų ki-tose tautose ir pagonybėje. Tą pat ga-lima pasakyti ir apie hinduizmą, nors jo religija labai ir labai skiriasi nuo Izraelio religijos.

Kaip patys žydai prisipažįsta, jų tauta nėra tokia pat, kaip kitos tautos. Jie laiko save "kunigų karalyste, pašventinta tauta" (Ex. 19, 6), Dievo ypatingu būdu pasisavinta tauta, turinčia atlikti ypatingą misiją — pasiuntinybę kitose tautose. Šitas žinojimas, šitas įsisąmoninimas ir nuolatinis savo išrinkimo bei pasiuntinybės jautimas apsprendžia tiek pavienio žydo gyvenimą, tiek jo santykius su tautos visuma. Airija su Lenkija (mano nuomone, ir Lietuva, J. K.) yra gyvi pavyzdžiai, kaip labai stiprina tautinį sąmoningumą darni religinių tikėjimo idealų sutartinė su tautine jungtimi. Tos tautos kiekvieną pasikėsinimą į savo katalikišką tikėjimą išgyvena kaip kėsiniimąsi į savo tautiškumą ir priešingai. Šitais atvejais religinės ir tautinės galvosenos supynimas yra kitokio pobūdžio, negu grynose tautiškose religijose, kur religija ir tautiškumas nėra skiriami nė savo esmėse. Kartkartėmis galima apčiuopiamai parodyti, kaip labai religija formuoja tautiškumą ir kaip, priešingai, tautos charakteris suteikia savotišką požymį religinei praktikai, nepažeisdamas antgamtinio ir visuotinio religijos (katalikybės) charakterio. Tuo tarpu sektose paprastai ima viršų natūrališkai tautiškoji galvoseną, arba nacionalizmas net pačioje religinėje plotmėje" (pp. 200-203).

Iš kitos pusės žiūrint, Prancūzija ir komunistinės Rusijos kraštai, mano nuomone, įrodo, kiek daug žalos pridaro tautai išjungimas religijos iš jos viešojo gyvenimo. Ar Prancūzija nepasiekė savo tautinio stiprumo ir net tarptautinės didybės reikšmės, kai religija buvo jos gyvenimo aktyvus veiksnys? Gi šimtmetis "laisvės nuo religinių prietarų" kur pastatė Prancūzų tautą? Daugiau karstų negu lopšių, vidinis pakrikimas, kas keli mė-

nesiai besikeičiančios vyriausybės, partijų partijėlės, ar visa tai nerodo, jog Prancūzija, nustumusi religiją tautiško gyvenimo pasuolėn, yra netekusi stipriausio vienijančio, visus apjungiančio ryšio? Ir kokia gali būti kalba apie ateistinio komunizmo užvaldytų tautų išvidinę stiprybę, susicementavimą, entuziazmą gyventi ir plėstis, kur vietoje brolio, sesers, turi ekonominį vienetą, turi darbo automata, turi nuolatinę varžovą, kurs stengiasi tave bent antron vieton nuvertinti ir pats tavo sąskaiton iškilti?

Ir seniausia ar artimoji žmonijos istorija aiškiai liudija:

1. Religija ir tauta visada sudarė glaudžią vienybę, nedalomą vienetą.

2. Religija veikė tautos charakterį, buvo jos stipriausioji jungtis, tauta gi davė religijai savotiškas formas.

3. Nematyti pavojų tautai iš religijos, nors ji ir labai būtų suplakta su tautos kasdieniu gyvenimu. Yra pavojus religijai, jei grynai natūrališkas, nacionalistinis galvojimas atima jai antgamtinį charakterį ir paverčia ją grynai tautinių reikalų tarnaitė.

Laikas taip greitai bėga, kad turėtume daugiau galvoti, kaip mirsime, o ne kaip gyvensime.

Šv. T e r e s ė

Nėra brangesnio dalyko kaip laikas, ir gal niekas taip lengvai neeikvojama kaip laikas.

Šv. B e r n a r d a s

GYVOJI

YVENIMAS skelbia savo plika realybe, kad Kristaus pergalė toli gražu nėra sunaikinusi viso blogio pasaulyje. Maža to. Nukrikščionėjusių žmonių masės didėja, ir ne vien tik negalvojančių, bet kartais net didelio išsilavinimo asmenų tarpe. Mūsų pačių, krikščionių, širdyse Kristaus mokslas ir Jo iš mirties prisikėlimas nebesukelia to tvirto tikėjimo ir vilties, kad būtų galima atsilaikyti bet kokiam puolimui. Ir todėl noromis nenoromis skverbias į protą ir į širdį mintis, statydama klausimą: nejaugi krikščionybė, išgyvenusi du tūkstančių metų, nustojo savo gyvybiškos, išganingos ir patraukiančios jėgos? Nejaugi Kristaus skelbiama pergalė yra be gilesnės realybės pasaulyje? Nejaugi Kristaus pralietas kraujas taip giliai įsisunkė į žemę, kad nustojo pašvenčiančios galios žmonijai, gyvenančiai žemės paviršiuje?

Neneigdamas čia iškeltų faktų, esu giliai įsitikinęs, kad krikščionybė ir šiandien tebeturi savyje, kaip ir pirmaisiais savo gyvenimo amžiais, tą pačią patraukiamąją jėgą ir tą patį jaunumą. Reikia pripažinti tik tai, kad krikščionybės supratimas yra labai suplokštėjęs ir dėl to daugeliui nustojęs gyvybinės reikšmės. Jeigu visiškai ir nepamiršta, tai tikrai pakankamai neišryškinta pasilieka daugelio krikščionių sąmonėje gyvybinė Kristaus evangelija. Tikėjimo tiesos, išreikštos moksliška ir pastovia forma, mums kartais atrodo, kad nebepaveja gyvenimo, kuris, eidamas pirmyn, atskleidžia žmonijos sąmonei vis naujas perspektyvas. Tais momentais žmonija pasimeta įvairiuose protiniuose išvedžiojimuose; tikriausias jos išminties šaltinis, evangelija, yra paliekamas nepagilintas. Todėl reikėtų mums vis dažniau ir dažniau grįžti prie svarbiausių mūsų tikėjimo paslapčių ir mėginti jose atrasti gilesnį paties gyvenimo supratimą.

Viena svarbiausių tikėjimo paslapčių mūsų katalikiškame gyvenime yra atpirkimas. Skelbdami Kristaus atpirkimą, mes dažnai

KRIKŠČIONYBĖ

JONAS KUBILIUS, S. J.

pamirštame, kad jis dar nėra užbaigtas ir kad pasaulis to užbaigimo dar tebelaukia. Atpirkimo pilnumas ir tobulumas bus pasiektas tada, kai Kristus grąžins Dievui visus žmones, kaip dažnai šv. Povilas savo laiškuose kartoja. Šį darbą įvykdyti mes turime Kristui padėti. “Mes turime paimti ir pridėti tai, ko Kristaus kūne trūksta”. Kaip pasaulio kūrimas, taip ir jo atpirkimas dar tebevyksta ir šiandien. “Visas sutvėrimas tebedejuoja ir tebegimdo.” Kristaus atpirkimo darbas nebus užbaigtas tol, kol pasaulis nebus grąžintas Dievui, kol jis nebus sudievinatas, kol, šv. Povilo žodžiais tariant, nevirs realybe “omnia constat in Christo” — visa yra Kristuje.

Šiuo požiūriu mūsų tikėjimas įgauna daug gilesnę prasmę. Jis paliečia ne tik proto sutikimą ir valios pritarimą, bet kiekvieną žmogaus veiksmą. Čia kiekviena žmogaus pasireiškimo forma pasidaro išganinga Kristuje. Žmogus dirba, kenčia, miršta ir prisikelia su Kristumi ir Kristuje. Šitas bendras veikimas ir kentėjimas su Kristumi neturi būti suprastas vien religijos ir gailestingumo darbuose, bet visuose žmogaus veiksmuose. “Ar jūs gersite, ar valgysite, visa darykite Kristuje”. Vadinas, kiekvienu veiksmu mes turime tęsti pasaulio atpirkimo darbą. Taip suprasdamas ir pažindamas savo veiksmo vertę atpirkimo darbe, žmogus labiau supras savo tikėjimo didingumą ir abiem rankom pasiims Kristaus dalį. Kiekvienas jo veiksmas yra ne tik jam amžinas, bet jis yra drauge ir nepakeičiamas įrankis atpirkimo laukiančiam pasauliui.

Todėl žmogui negali būti vis tiek, ar jo gyvenimas šioje žemėje pasiseks ar ne. Jis turi dėti visas pastangas, kad jo gyvenimas nebūtų veltui, kad galėtų kuo daugiausia šiame gyvenime įsigyti ir grąžinti Dievui. Kiekvienas darbas, nesvarbu ar proto ar rankų, atliktas Kristuje, yra priartinimas žmogaus ir viso pasaulio prie atpirkimo ir jo galutinio paskyrimo. Jeigu mes tai suprasime ir gyvenime vykdysime, tai atpirkimo paslaptis nebus atitrūkusi nuo mūsų.

sų kasdieninio gyvenimo, bet labai giliai palies visus gyvenimo pasireiškimus. Jis bus ir harmoningas pritartimas visatos gyvenimui, jau milijonus metų nesulaikomai ieškančiam savo vienybės, gimdančiam vis naujas, aukštesnes formas, kad pagaliau suprastų pats save ir sąmoningai grįžtų prie Dievo.

Šv. Rašte paskelbta mūsų vienybė su Kristumi, kaip šakų su vynmedžiu arba kaip sąnarių su galva, nėra tik simboliška, bet reali. Medžio ir šakų pilnam išsivystymui neužtenka, kad šakos nebūtų atskirtos nuo medžio, bet reikia, kad jos, gaudamos gyvybinę jėgą iš kamieno, veiktų su visa jose esančia energija, kad medis pasiektų savo pilnumą Kristus, žmonijos kamienas, savo prisikėlimu yra įleidęs šaknis į patį gyvybės centrą, bet žmogus, to kamieno Šaka, sėdamasis jėgų iš šios gyvybės versmės, turi sukaupti visas pastangas, kad šis medis augtų ir didėtų, kol pasieks visas gyvenimo sritis ir surinks kiekvieną gyvybę, esančią pasaulyje.

Todėl mūsų gyvenimas visais atžvilgiais turi išsilaikyti pasaulio atpirkimo raidoje ne tik kaip šaka prie medžio kamieno — Kristaus, bet, jeigu nori išsilaikyti, privalo gyventi ta pačia gyvybe ir kiekvieną savyje pasireiškiančią energiją nukreipti į kamieną. Mes esame antras Kristus, todėl mūsų pareiga atbaigti svarbiausią įsikūnijusio Kristaus darbą — pasaulio atpirkimą.

Šiandien atsidūrę toje gyvenimo kryžkelėje, kur žmonijos dalis pradeda abejoti Kristaus atpirkimo galia ir Jo pergalės tikrumu, turime atgaivinti savyje visiškai pilnai krikščioniškąją sąmonę. Krikščioniui nėra baisu atsidurti toje kovoje, kuri šiandien verda už Kristų ir prieš Kristų. Kristus pats pasakė, kad neatėjęs mums suteikti tingios ramybės. Jis atėjęs užkurti ugnies ir nori, kad toji ugnis uždegtų visą pasaulį.

Bus pravartu čia paminėti vieną svarbiausių faktų krikščionybės gyvenime, tai yra, kad jos supratimas yra šiandien tapęs per daug negatyvus ir per daug saldus. Per daug saldumo ir nepakankamai jėgos! “Gana kalbėti apie geras avelas, norėtume matyti pasirodančius liūtus”. Mėgstame galvoti, kad idealas, kurį mes skelbiame, yra per daug tobulas ir per daug kilnus, jeigu pagony, arba “modernieji pagony”, jo nepriima. Tai yra graži iliuzija. Kilnus idealas visuomet sužavi ir patraukia. Verčiau atvirai prisipažinkime, kad evangelija, kurią mes skelbiame, ne visuomet yra suprantama. Kalba, kurią mes vartojame, yra svetima ir neaiški. Pats pasaulis mūsų patyrimui atvėrė naują matavimo saiką. Jis nustojo būti vaikų darželis, kur Tvėrėjo fantazija ištrėmė mus trumpam laikui. Žmogaus dvasia jį patiria šiandien, kaip didingą veiksmą, ieškančią savo pilnybės ir išsigelbėjimo. Žmogus turi įtempti visas

savo dvasios ir kūno jėgas, kad jam padėtų išsigelbėti, gelbėdamas save.

Daugeliui krikščionybė yra tapusi lyg apdraudimo įstaiga nuo nelaimingos amžinybės, o jos praktikavimas — įmokėjimas neišvengiamo mokesčio. Todėl sakramentų priėmimo pasidarė savotiška rutina be gilesnio pozityvaus supratimo, be jokios kasdieninio gyvenimo permainos. Ne visiškai be pagrindo didžiausi ir rimčiausi krikščionybės priešai pašiepia mūsų “mažąsias dorybes”, už kurių nekartą slepiasi per daug tingumo, kartais net bailumo, neapykantos bei pavydo. Kiek kartų girdėjome, kad pasiekti Dievą reiškia visko atsisąjūti, viską mesti, o tuo tarpu pamirštame, kad pats Dievas davė žmogui savo kuriamosios galios, kad jis pats tvarkytų šį pasaulį ir vestų prie paskutinio tikslo. Mes užmirštame, kad pats Dievas yra pasiekiamas tik per šios žemės sutvėrimus. Šv. Jokūbo žodžius, “tikras ir nesuteptas pamaldumas yra lankyti našlaičius bei našles ir sergėti save nesuteptą šiuo pasauliu”, susmulkinome iki raidžių suskirstymo, bet pamiršome jų tikrą moralinį pamokymą.

Garbinti Dievą reiškia ne vien tik Dievą laikyti aukščiausiu už visus daiktus ir Jam viską aukoti, bet taip pat kūnu ir siela prisidėti prie Kūrėjo veiksmo savo darbu, kad būtų atbaigtas šis Dievo veiksmas pasaulyje.

Mylėti artimą reiškia ne vien tik mylėti kitą žmogų ir gydyti jo žaizdas, bet pasišvesti iki mirties, kad bendras žmonijos gyvenimas pagerėtų ir žengtų pirmyn.

Būti skaisčiu reiškia ne vien tik išsilaikyti nesuteptu, bet palenkti kūno ir dvasios palinkimus aukštesniems tikslams.

Būti indiferentišku nereiškia nesiinteresuoti daiktais ir jais kuo mažiausiai naudotis, bet siekti kuo toliausiai ir kuo aukščiausiai, neprisirišant prie jų formos ir išorinės vertės.

Rezignacija (pasidavimas likimui) neturėtų turėti vietos krikščionio širdyje, kol jis dar gyvas ir kol dar gal kovoti.

Idealas, kurio krikščionys turėtų siekti, nėra alternatyva: dangus arba žemė, gyvybė arba mirtis, bet *dangus per žemę, gyvenimas per gyvybę*. Mūsų gyvenimas turi būti pilnas, tikras, turįs savo pamatą žemėje, pasireiškias visomis jame esančiomis jėgomis. Būtų didelė klaida krikščionybę atskirti nuo žemės. Atskirti krikščionybę nuo žemės reikštų tiek pat, kaip ir ją atskirti nuo dvasios. Atpirkimo ir įsikūnijusios krikščionybės veiksmas yra tas pats dieviškos meilės pasireiškimas, kaip ir pasaulio tvėrimas arba jo augimas. Dievas yra ir veikia visur. Žmogaus sąmonė turi tą veikimą atidengti ir sąmoningai vesti prie Dievo. Tai yra žmogaus gyvenimo prasmė ir krikščionybės esmė.

MUZIKA - GYVENIMO PALYDOVĖ (II)

ALFONSAS GRAUSLYS

LABAI įdomu žinoti, kaip didieji žmonės išgyveno muziką. Jų laikysena muzikos atžvilgiu gali padėti ne vienam tinkamai nusistatyti šiuo klausimu. Paminėsime čia keletą įvairių tautų rašytojų.

Prancūzų Akademijos narys ir vienas žymiausių prancūzų katalikų rašytojų *Fr. Mauriac* savo trijų tomų dienoraštyje dažnai prisimena muziką, kuri jam esanti įžanga į rašytojo darbą, kuri jo darbą nuolat lydi ir kuri kiekvieną vakarą, prieš einant gulti, tampa nuostabiu jo darbo atlyginimu. Mėgiamiausias jo kompozitorius — Mozartas. Muzika, kurioje jis tartum duoda mums savo švelnią, iškankintą širdį, yra lyg vėversėlio daina saulėje, išspaudžianti ašaras. "Toje liūdnoje Europoje girdime nematomą vėversėlį, aukštai dainuojantį. Jį išgirde, mes įsitikiname, kad rojus egzistuoja — tai neišsakomas Mozarto muzikos pasaulis." Anot rašytojo, muzika kai kuriems padeda pakelti gyvenimą, kurio jie dėl savo prigimties jautrumo nepakeltų. Ir jis nurodo rašytoją *Duhamel*, kuriam Bacho ir Mozarto muzika padeda gyventi. Savo dienoraštyje jis mini ir rašytoją *Charles de Bos*, kurs prašė, kad prieš mirtį jam pagrotų ką nors iš Bacho muzikos. To prašė, anot *Mauriac*, tas žmogus, kuris skaitė ir mąstė kasdienį brevijorių, kuris buvo praktikuojęs ir pamaldus krikščionis, bet kurs niekada negalvojo, kad evan-

gelija galėtų jį atskirti nuo poetų, filosofų, dailininkų ir muzikų.

Minėtas rašytojas *G. Duhamel* savo knygoje "La musique consolatrice" neranda pakankamai entuziastingų žodžių išreikšti muzikos palaimai. Jau knygos įžangoje jis sakosi dėkojantis tiems nuostabiems žmonėms — kompozitoriams, kurie jam padėję gyventi, mylėti, džiaugtis ir kentėti. Jo žodžiais, muzika neapvilia ir visokeriopai laimei sugriuvus. Ji viena griuvėsiuose ir pelenuose budi su mumis. Muzika — tai tėvynė ir prieglauda. Jis nori apie muzikos grožį kalbėti visiems. "Per muziką, tuos dangiškuosius vartus, mes išiname iš sielos neturto". Jis ir jo šeima, galima sakyti, minta muziką. Ištikus tris mėnesius drauge su šeima jis klausosi savo mėgiamo ir garbinamo Bacho "Magnificat", vis iš naujo rasdamas savo dvasiai stiprinančio maisto. Pirmojo Didžiojo karo metu patekęs kariuomenėn, būdamas fronto apkasuose, jis labiausiai kenčia dėl muzikos stokos. Vieno kareivio muziko skatinamas, jis, mūšių pertraukomis pasinaudodamas, pradeda mokytis groti fleita. Toji muzika jam palengvindavo kančią ir padėdavo užsimiršti savo vargą. Knygos pabaigoje pareiškia pageidavimą, kad, jam mirštant, mistinė muzika padėtų peržengti slenkstį į kitą pasaulį, kad tą paskutinę valandėlę netruktų jam muzikos, kuri kilnino jo gyvenimą.

Giliai atjautė muziką ir prancūzų rašytojas *J. Green*. "Klausydamas muzikos, aš išgyvenu malonų išpūdį, kad anas pasaulis yra arti... jis yra tiesos pasaulis. Dievo karalystė... Devintosios Simfonijos pirmieji taktai atidengė man naują pasaulį..." (Journal).

Metus žvilgsnį į vokiečių rašytojus, pamatome, kad didžiajam poetui *R. M. Rilke* muzika darė tokią įtaką, kad joje slypinčios ir jį pagaunančios galybės jis beveik bijojo. Didieji simfoniniai kūriniai jo psichines jėgas labai įtempdavo. Nenuostabu — juk jis turėjo taip jautrią garsams pagauti dvasinę klausą! Kai jis gyveno Romoje, labiausiai mėgo fontanų čiurlenančio vandens garsą. Tačiau jis labai brangino tylą — tą pagrindinę sąlygą pagauti švelniausiems garsams.

H. Hesse, tas subtilus vokiečių poetas, sako, kad muzika jam atrodo lyg gyvasis medis, ant kurio šakų ir šiandien gali augti rojaus obuoliai. Muzikos klausantis, jam atrodo, kad, "tartum auksinės šviesos lašai, krinta tonai tyloje".

Gal labiausiai intriguojančių ir lenkiančių muzika susidomėti minčių yra davęs rašytojas *F. Werfel*, kuris taip yra išsireiškęs: "Kas bent kartą yra muziką išgyvenęs, gerai žino, kad tas, kuris jos nėra išgyvenęs, yra elgeta". Tą pat konkrečiau nusakant, galima teigti, kad to, ką muzika duoda, žodžiais neišreiškši, tai reikia pačiam pajusti, reikia pajusti tą dvasios praturtinimą, kuris ateina drauge su muzika.

Slavų rašytojai taip pat muziką labai vertino ir giliai išgyveno. Užtenka paminėti *L. Tolstojų*. Kartą rašytojui Buninui Tolstojus pasakė, kad jei visa mūsų civilizacija žūtų, jis to nesigailėtų, jam būtų gaila tik muzikos. Su nieku kitu jam mirštant nebūsią gaila

skirtis, tik su muzika. Klausydamasis muzikos, jis visas išoriniai pasikeisdavo ir jo veidas nušvisdavo.

Labai giliai muzika veikė ir mūsų *Adomą Mickevičių*. Yra pasakojamas labai įdomus jo gyvenimo įvykis. Kartą Paryžiuje rašytojos G. Sand salione, mažame draugų būrelyje, skambino kompozitorius Chopin savo improvizacijas. Atvyko Mickevičius ir, kukliai pasisveikinęs, atsisėdo saliono kampelyje. Jis visiškai paskendo skambinamos muzikos melodijose. Įbėgusi salionam tarnaitė pranešė, kad miegamajame kilo gaisras. Muzika nutrūko, visi sumišę išbėgo iš saliono... Praėjo valanda, kol gaisrą sustabdė. Iš išgąščio atsipeikėję ir apsižvalgę, visi pastebėjo, kad nėra Mickevičiaus. Pradėjo ieškoti ir surado jį tame pačiame saliono kampelyje susikaupusį ir nepastebėjusį, kas dėjos aplinkui. Jo dvasioje dar tebeskambėjo girdėta muzika.

Kaip plačiai siekia ir žmonių širdyse giliai banguoja didžiųjų muzikų kūryba, tai gali gerai pavaizduoti dabartinėje Lenkijoje išleistas didelis ir puikus Chopin'o šimto metų mirties sukakčiai paminėti leidinys. Jame šimtai poetų to šimto metų po jo mirties laikotarpyje savo poetine kūryba pagerbia jo muziką ir atskirus tos muzikos kūrinius. Vaivorykštės spalvų šviesomis nušvinta išsiveržę iš jų širdžių jausmai, o to išsiveržimo pagrindas yra įžangoje nusakytas: "Kas kartą gyvenime atvėrė jo muzikai akis, tas negali neatverti ir širdies."

...

Pagaliau kyla klausimas, ką reikia daryti, kad muziką suprastum ir pamiltum. Pirmiausia reikia *vengti klausytis blogos muzikos*, to laiko gaišinimo ir to dvasios skurdinimo, kuris

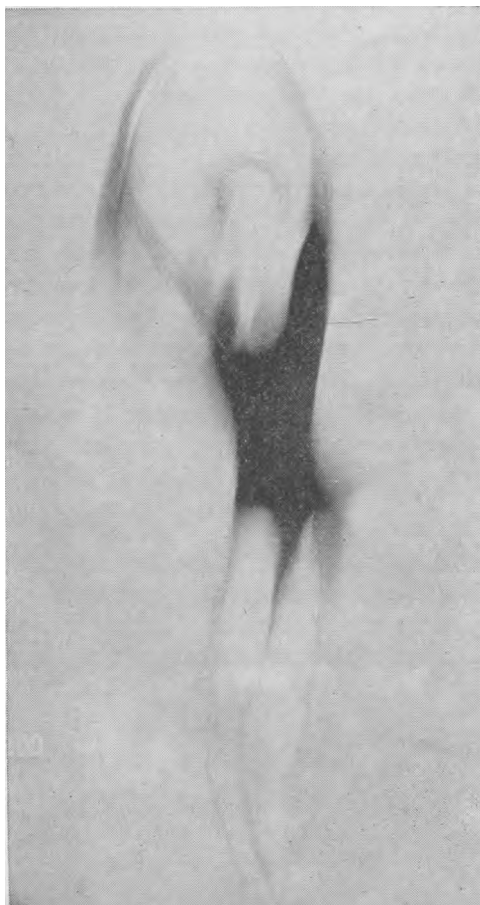
ateina drauge su ja. Kaip girtuoklis nemėgsta skanių vaisių sulčių, taip ir nuolat klausydami disharmonijos ir triukšmingos afrikiečių melodijos bei ritmikos persunktos džazo muzikos, visiškai svetimos vakarų kultūros žmogui, mes patenkame pavojun visiškai nustoti skonio pajautimo gerai, klasikinei didžiųjų kompozitorių muzikai. Maža to. Mūsų klausymo medžiaga ir turinys apsprendžia mūsų vidaus kultūrą, anot žinomo posakio: "Pasakyk man, ko tu klausai, ir aš pasakysiu, kas tu esi".

Toliau, reikia *sąmoningai, planingai, reguliariai ir atidžiai klausytis geros muzikos*. Klausytis sąmoningai, tai reiškia, atkreipti dėmesį į didžiulius muzikus, į svarbiausius jų kūrinius, o ne taip sau klausytis, kas pa-

kliuvo. Kurie muzikai labiausiai žinomi ir ypač kurie jų kūriniai yra vertingiausi, tai nurodo knygos muzikos klausimais. Turėti vieną kitą tokią knygą būtinai reikia. Be to, leidžiamos mėnesinės kai kurių muzikos radijo stočių programos parodo mums, kuris ir kiurio kompozitoriaus kūrinys atitinkamą valandą yra grojamas. Šitaip sąmoningai ir planingai klausydamiesi muzikos, mes drauge galime nuspręsti, kurias tų muzikų kūrinių plokšteles norime turėti.

Muzikos reikia klausytis *reguliariai*, dažnai, net kasdien, nors ir po truputį. Kaip tikėjimas vis labiau pažįstamas, uoliau jį praktikuojant ir intensyviau juo gyvenant, taip ir muzika pradedama labiau suprasti, kai jos dažniau klausomasi. Klausyti ir pakartotinai klausyti — tai nekartą yra kelias, kuriuo einant mums atsiveria kokio nors kūrinio grožis.

Norint muziką pamilti ir suprasti, reikia jos *atidžiai* klausytis. Jei galima, klausytis specialiai, nieko kito nedarant, nesikalbant. Tas paprotys, kai nuolat groja atsukta radijo muzika, kad ir niekam nesiklausant, yra žalingas. Jis atbukina vidaus muzikalumą. Tikrai ko nors klausyti nėra lengva, ypač kai dar muzikos grožio gerai neatjauti. O ar šiaip kasdieniniame gyvenime kalbėdamiesi mes tikrai kitų klausome, ar tikrai viską išgirstame su tais visais jausmais ir atspalviais, kurie duoda žodžiams kartais visai naują prasmę? Ne, mes neturime kantrybės, mes tik pusiau kitų žmonių klausome, mes per daug esame savimi užimti. Todėl tiek daug nesusipratimų pasaulyje. Štai dėl ko neįpratusiam klausytis muzikos reikia įsitempti ir

Šokis, V. Valaičio nuotr.

Mergaitės portretas

V. Valaičio nuotr.

savo atidumą mobilizuoti. Kad tas atidumas muzikos pažinimui yra lemiantis veiksnys, tai nekartą galima labai apčiuopiamai patirti. Kai šių eilučių autorius pirmą kartą klausėsi labai vertingo prancūzų muziko Debussy kūrinio, vardu "Jūra", tas kūrinys jam nepadarė jokio išpūdžio, nes jis tik pusiau klausėsi, drauge dirbdamas kitą darbą. Kai antrą kartą specialiai, nieko daugiau nedirbdamas, jis tą kūrinį išklausė, buvo nustebintas jo grožio.

Fr. Mauriac taip atidžiai, paslėpęs veidą delnuose, muzikos klausydavosi, kad, jo paties žodžiais, "tyla atgydavo ir naktis sulaikydavo savo kvėpavimą". To susitelkimo ir atidumo

ypač reikia viešuose koncertuose. Reikia beveik religinio susitelkimo, nes "kiekvienas tikras menas — tai adoracija" (Ruskin). Norėtume pasakyti, kad tai yra adoracija Aukščiausio Grožio, su kurio spinduliavimu, kompozitoriui tarpininkaujant, mes susiduriame. Štai kodėl galime pasakyti kad koncerto salė — tai bažnyčios prieangis.

Rašytojo P. Claudel viename veikalė yra nuostabus posakis: "Tik apvalyta siela pajus rožės kvapą". Kitaip sakant, tik dorybės ir šventumo subtilizuotai sielai muzikos kūrinio grožis pilnai atsiveria. Štai kodėl Dievo malone ir šventumo ilgesiu gyvenančiai sielai ir muzikos grožio paslaptis bus artimesnė.

BUVO vidudienis. Didžiosios žydų tarybos nario Siracho žmona Serafija vaikščiojo po aukštu mūru apvestą kiemą ir galvojo apie visa, kas buvo paskutinę savaitę ir šios dienos rytą įvykę. Jos dešimties metų augintinė stovėjo prie tvoros ir plonu bei ištestu balsu šaukė ant mūro vaikščiojančius balandžius. Serafija žiūrėjo į augintinę ir negalėjo atsikratyti minties, kad ateina kažkas baisaus ir neatidedamo. Ji žinojo, kad nuteisė Kristų ir dabar veda į Kalvarijos kalną.

— Ne, argi taip tikrai įvyktų? — klausė ji savęs pusegarsiai, paskui nuėjo į terasą, atsigrįžo į dukterį ir vėl stovėjo pilna susirūpinimo ir nevilties. Duktė bėrė grūdus, ir balandžiai lengvai šoktelėdavo ties jos lengvais mostelėjimais. Duktė, balandžiai, vijokliai ant mūro sienų ir saulė, sklendžianti mūru ir žaidžianti vijoklių lapuos bei skardinius vartuos. O tik neseniai krito ledai. Kai jiėjo iš teismo salės, kurioje nuteisė Kristų, ji lengvom šliurėm mynė ledų kruopeles kaip maną. Gi dar vakar Kristaus mokiniai buvo atsilankę, jie nenujautė nieko, juokavo ir džiaugėsi besiartinančiomis Velykomis. Didžiai vakarienei Serafija atidavė jiems aukso taurę, kurią ji buvo pirkusi žydų šventovei nebereikalingų senienų išpardavime. Taurė buvo įdomi savo senumu, ir dabar, pamąčiusi, kad ji reikalinga mokiniams, jiems ir atidavė. Dėl nuolatinio šelpimo, dėl nuolatinio rūpinimosi Kristum ir mokiniams jos vyras Sirachas buvo užsirūstinęs ir įmetęs ją į rūšį, bet draugų įkalbamas, greit paleido savo

gražiąją žmoną. Vakar ji, pasikalbėjusi su mokiniais, buvo nuėjusi į viešbutį ir grįždama matė, kaip uždaryti tvarteliuose šoka avinėliai. Jie buvo gražūs ir šokinėjo jaunai ir linksmai, nes niekas jiems nebuvo pasakęs, kad jie čia buvo atvesti pardavimui ir Velykų stalui.

Duktė vis stovėjo pamūry, ir ant jos rankų ir pečių nusileidinėjo balandžiai, ir ji juos švelniai stumdydavo ranka. O už mūro kiti namai ir kiemai. Stovėjo stori ir seni ir truputį palengvėję saulės spinduliuos, lūžtančiuos įvairiuose reikalinguose ir nereikalinguose išlenkimuose. Į šiaurę — Siono kalno skardis, medžiai gležnais liemenimis ir dideliuos daržuos retai stovintys namai, netokie masyvūs ir mažesni. Staiga Serafijai pasirodė, kad ji girdi triukšmą. Ji įsiklausė ir suprato, kad Nazarietis vedamas į bausmės vietą. Ji žvilgtelėjo į vynuogynus, į alyvų krūmus, statų Siono kalno skardį, ir jai pasirodė, kad nieko baisiau nebegali būti už tą minutę, kurioje reiks visa tai palikt. Ir tie puošnūs rūmai, ir daržai, ir saulė virš miesto ir kalnų.

— Labai negera mirti, — pasakė ji, ir staiga jai pasirodė, kad ji taip galvoja labai ilgai, kad čia negalima stovėt ir dairytis tada, kai žmogus miršta vienišas ir apleistas. Serafija įbėgo į rūmus, paėmė didelį ąsotį, įmetė į jį įvairių šaknelių ir užpylė vynu. Paėmus su šiomis stiprinančiomis šaknimis vyną, ji užsimetė ant pečių plačią vilnonę skarą ir išskubėjo į terasą. Čia sutikusi mergaitę, padavė jai bal-

ta skepetaitė pridengtą ašotėlį, ir abi išbėgo į gatvę. Serafija, nors ir ne jauna, bet vis iškiliai grakščiai išrodanti matrona, perbėgusi keletą gatvių, pasitiko iš lėto judančią minią. Tada Kristus buvo pirmą kartą parpuolęs, ir minia stovėjo aplink, stumdėsi dėl geresnės stebėjimo vietos, keikėsi ir grūdosi, norėdama viską geriau matyti. Senyvos moterys piktai mušė skepetomis arba plikomis rankomis per aukštesnių vyrų galvas, norėdamos, kad jie pasitrauktų ar pasilenktų. Kristaus artimieji, ne tokie veržlūs ir išvargę, stovėjo truputį atokiau nuo degančių smalsumu ir mirties troškulių žydų ir vos galėjo matyti, kaip Kristus keliai ir stumdomas tyliai dedasi kryžių. Minia norėjo būti ko arčiau Kristaus, spaudėsi artyn, ir Serafija ėjo aplink kitų stumdama, paleidusi mergaitės ranką, kuri neatsiskyrė nuo jos tvirtai besilaikydama už jos mėlyno siausto, bet niekaip negalėjo prisiskverbti prie Kristaus. Nusiminusi Serafija vėl sugrįžo į savo namus ir sustojo terasoje.

— Mama, kodėl mes ten ejome, kur taip stumdėsi žmonės? — paklausė duktė. Serafija nieko neatsakė. Ji tik prisiminė visą Kristaus kelią nuo lopšio iki žygio į Jeruzalę, kurio metu ji kartu su kitais mėtė po kojų gėles, juostas ir skaras. Džiaugsmingi šūkavimai aidėjo senoj Jeruzalėj. Serafija negalėjo atsakyti augintinei, kodėl ten stumdosi minia, vedanti nužudyti žmogų, kurio gyvenimą ji visą laiką stebėjo ir laukė, kada jis padarys ką nors karališko ar stebinančio visą pasaulį. Ji nežinojo, ar daugiau mylėjo tą žmogų kaip įdomų artimą ir pažįstamą, ar kaip nuostabų stebukladarį, žydų tautos išgelbėtoją ir karalių. Visa dabar beprasminga. Kas iš to viso, kas buvo, jei Jis mirs? Serafija valandėlę klausė,

kaip triukšmas artėjo jų namų link. Ji vėl galvojo, kad Jis daugiau negu žmogus. Bet ir ne Dievas, jei miršta. O augs kaip ir seniau vynuogynai, skraidys po kiemą karveliai, ji eis į aną viešbutį pasižiūrėti, kaip gyvena pavargėliai, bet niekada nesutiks Jo. Kas bepasakys, jog palaiminti tie, kurie liūdi, ir kas pakels luošus. Avių rinkoj kiekvienais metais prieš Velykas šoks avinėliai, paskui jie graudžiai verks, kai bus vežami piauti, ir skaudžiai tylės, kai bus piaunami. Ir visa eis kaip ir seniau, o Jo nebus. Išsiskirstys žvejai, išsivaikščios minios, nedalys duonos ir neseks paskui Jį aklieji, norėdami prisiliesti Jo drabužių. Liks tie patys Rymo kareiviai, gražūs, tvarkingi ir griežti. Žaliuos Alyvų kalnas, stovės Antonijos pilis ant kalvos iškyšulio prie šiaurės vakarų šventovės kalno kampo, vaikščios žmonės į Emmau, Joppe ir Betsura, niūksos Siono kalnas žaliai pilkas, ir kasdien moterys šnekės, semdamos iš Gikono šulinio vandenį, bet niekada Jis neateis prie jo. Buvo liūdna Serafijai, ir ji stovėjo kan Kinama nebesugrąžinamumo ir praeinanamumo minties. Jos jaunystė praėjo gana paprastai. Ištekėjo labai vėlai, ir Sirachas, nors ir nebarė, bet ir nemylėjo jos. Ji stovėjo dabar bejėgė ką nors sugrąžinti ar pakeisti, ir jai atrodė, kad ir ji tokia pat maža ir smulki, kaip šalia jos stovinti mergaitė. Mergaitė, pažiūrėjus į susimąsčiusią motiną, tarė:

— Mama, klausyk, jie pas mus ateina.

Tikrai, triukšmas buvo čia pat už spindinčių vartų. Serafija valandėlę pagalvojo ir staiga pakėlė vyno ašotėlį, padavė jį mergeitei, paėmė ją už rankos ir išvedė iš kiemo. Kryžiaus procesija ėjo pro pat jų vartus. Prieky jos ėjo maži berniukai, nešdami kan-

Dvi draugės

V. Valaičio nuotr.

kinimo įrankius. Serafija vėl ėmė skverbtis per minią, kuri nebuvo tanki, nes minia daugiau ėjo užpakalyje ir šonuose, o procesijos priekyje tebuvo tik paskiri žmonės. Budeliai norėjo ją sulaikyti, bet ji susimaišydavo su kitais žmonėmis, be to, ji buvo graži, ir sargybiniai minutę žiūrėjo į jos šviesų veidą po tamsiais plaukais ir į jos juodas ir spinduliuojančias akis, ir kai susigriebė ją sulaikyti, Serafija buvo tik per žingsnį nuo Kristaus, porą žingsnių atsilikusiai nuo Kirniečio, kuris, stambus ir nepatenkintas, vilko sunkų medį. Nors Kristus buvo prakaituotas, sukruvintas ir palinkęs, bet vis dar atrodė toks pat aukštas ir kruviname veide buvo tos pačios akys.

Ramios, atleidžiančios ir tokios geros, kad į jas negalima buvo pažvelgti. Serafija suklupo, nusitraukė nuo galvos skarą ir sušuko:

— Leisk nušluostyti man mano Viešpaties veidą.

Kristus kaire ranka paėmė švelnios vilnos skarą, nubraukė ją per veidą ir, abiem rankom suvyniojęs skepetą, gražino Serafijai, kuri, pabučiavus ją, pasikišo po siaustu. Visa tai tetruko tik minutę, ir, šitokio drąsumo nuste-binti, kareiviai ir minia sustojo. Gi Serafija paėmė iš mergaitės ašotėlį vyno ir pakėlė, bet tuo laiku minia nežmoniška jėga pradėjo veržtis artyn — pažiūrėti, kas atsitiko. Minia pradėjo užti daugiau negu pirma, varantieji supra-

to, kad leido atsitikti kažkam neleistinam, ir todėl stipriai pastūmė Serafiją šalin ir dėl šito neleistino sustojimo ėmė mušti Kristų, nors ir jie žinojo, kad paduoti skarą nusišluostyti buvo senas paprotys. Budeliams ši procesija buvo darbas, ir jie norėjo kaip galima greičiau juo nusikratyti. Kiekvienas turėjo namuose savų rūpesčių.

Serafija išsiveržė iš ją pradėjusios nešti minios ir grįžo namo. Namie ji išsitraukė skarą ir padėjo ją ant stalo. Ji metama truputį prasiskleidė. Virpančiom rankom išvyniojusi, šūktelėjo:

— Vera ikon — tikras paveikslas. Tikras.

Serafija susijaudinus ir išsigandus apalpo, ir šalia jos su ašotėliu rankoj ant grindų atsisėdo duktė, graudžiai raudodama.

Procesijoje į Golgotą ėjo ir gerų žmonių. Serafijai grįžus į namus, vienas gerųjų, Siracho tolimas giminė Solomas, užėjo į Serafijos namus, ją atgaivino tuo pačiu vynu, kurį ji nešė Kristui. Ji atsigavusi parodė skarą ir pasakė:

— Dabar jau išsižadu visko už vieną šį Viešpaties atminimą.

Išėjęs Solomas papasakojo tatau moterims, kurios irgi sugrįžo į Serafijos namus pasižiūrėti.

— Vera ikon — šūktelėjo viena.

— Tikras paveikslas.

— Tikras, kalbėjo jos viena paskui kitą, ir Serafija tą dieną gavo amžiną paveikslą bei naują ir amžiną vardą.

Veronika padėjo skarą į skrynią ir kartu su kitomis moterimis išėjo į Kalvarijos kalną. Staiga Veronikai viskas pasirodė kitaip. Viskas pasidarė prasminga ir pilna. Ji išeidama pažiūrėjo į savo mergaitės akis ir pamatė Jo paveikslą, tokį mielą ir nekalto gerumo.

Ir balandžiai linksmai skraidė viršum mūro, ir jie atrodė kaip miniatiūrinės paveikslo dalys. Dangus buvo tyras ir mėlynas. Ir Veronika toje platybėje ir gylyje matė Dievo paveikslą. Žalios palmės, ir vynuogynai, ir plaštakės didelės ir spalvotos, visos iš Dievo rankų. Ir kai vėliau sprogino kalnai ir griautinis griaudė ir žybciojo žaibai, mirus Kristui, Veronika ėjo namo, matydama visur Dievo paveikslą. Ir vėjuje, kuris judino palmes ir vynuogynus draskė žemėn, ir liūdnam ir pilkam danguje, kuriuo lėkė tamsūs debesys, ir blykčiojančiuos į savo lizdą lekiančių paukščių sparnuos — Veronika matė Dievo paveikslą. Ir kai grįžo namo, ji skarą paslėpė, nes ji kiekvienoj vietoj, kiekvienoj pėdoj ir saulės spindulio švytavime, ir žvaigždės degime, ir mėnulio spindesy Jordano upely bei aksominiam kipariso žiede, ir žalioj vejoj kalnų pepėdėse matė Dievo veidą ir girdėjo Jo žingsnius.

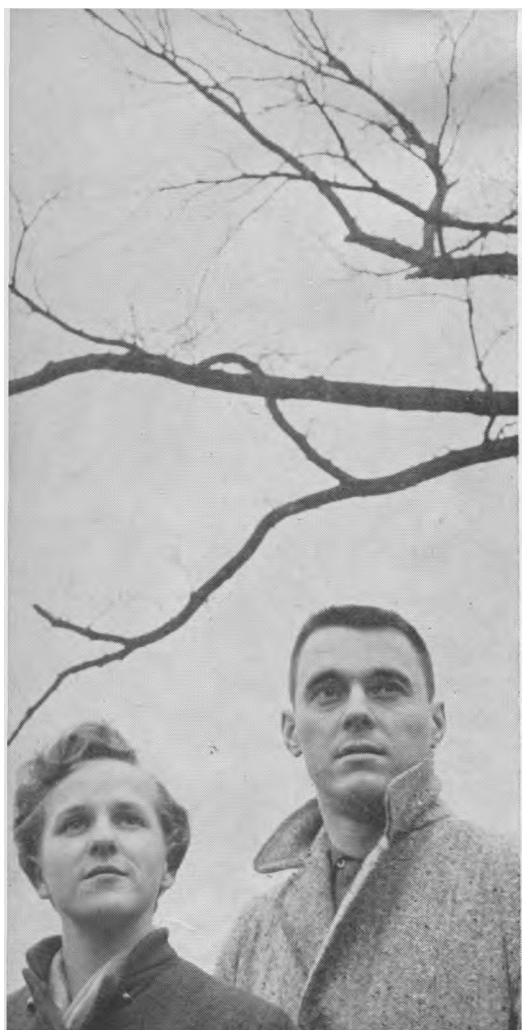
Ir šventos moterys po Veronikos, buvusios Siracho žmonos Serafijos, mirties skarą iš jos paėmė ir paslėpė, kad ji išsilaikytų ilgus amžius kitiems žmonėms, kurie nemato Dievo nei tiksliausiam žvaigždžių kely, nei jūros spindėjime, nei amžinuose ir masiniuose kalnuose, ar mažam paukščio ciekėjime, bet kurie nori matyti, kurie ieško ko nors sunkiai įžiūrimo, nors skaroj atsimušusio paveikslo, užsimerkdami prieš didelį Dievo paveikslą: dangų, žemę, jūros dundesį ir nepabaigiamą dienų skubėjimą pro gyvenimą ir mirtį į atsikėlimą ir į kančios bei laiko pabaigą.

(Iš knygos "Valandos ir amžiai")

Kas nebijo mirti, tas myli gyvenimą.

V. P u t v y s

Vanda ir Vytautas Valaičiai

Šis "L. L." numeris yra iliustruotas V. Valaičio fotografijos kūriniais, iš kurių galima išskaityti jo stilių ir ieškojimą naujų formų. Duosime progos ir ateityje skaitytojams pasigėrėti jo meniškoms fotografijomis.

VYTAUTAS VALAITIS yra vienintelis lietuvis, studijuojąs fotografijos meną universitete. Jis yra gimęs Kaune 1931 m. Gimnazijos mokslą pradėjo Lietuvoje, tęsė Vokietijoje ir užbaigė Amerikoje. Prieš porą metų vedė Vandą Tamsevičiūtę, su kuria dabar drauge studijuoja Ohio universitete. Vytauto pagrindinė studijų šaka — fotografija, o šalutinė — žurnalistika. Vanda studijuoja fizinį auklėjimą. Abudu baigs universitetą ateinančių metų pradžioje.

Vytautas, dar vaikas tebebūdamas, mėgdavo stebėti gamtą, aplinką, įsiskverbavo jam į pasąmonę įvairių situacijų ir matytų vaizdu kompozicijos. Jisai suprato, kad tuos matytus vaizdus galima užfiksuoti ne tik tapytojo teptuku, bet ir foto aparatu. Jam buvo taip pat aišku, kad fotografavimas gali būti ne tik amatas, bet ir tikras menas. Taigi, atlikęs karinę tarnybą, jis ir ėmėsi studijuoti fotografijos meną Ohio universitete, kurs vienas iš nedaugelio turi pilną fotografijos kursą. Baigęs universitetą, tikisi dirbti žurnalistinės fotografijos darbą kuriame nors Amerikos žurnale, kol bus galima grįžti į Lietuvą ir ten dirbti savo pamėgtoje srityje, kurios specialistu mes iki šiol neturėjome.

V. Valaičio stilius dar nėra pastovus. Jis vis tebeieško naujų formų. Ji domina ir judesio fotografija, ir spalvų bei šviesos efektai, ir kompozicija, kurioje ypač daug reikšmės jis priduoja erdvės ryšiui su fotografuojamu objektu. Jo nedomina gražūs, persaldyti peizažiniai vaizdeliai. Jis mėgsta fotografuoti žmones, jų santykį su aplinka, stengiantis atvaizduoti, kiek tai yra įmanoma, ir jų vidaus pasaulį. Džiaugiamės, kad mes tuoj sulauksime aukštąjį mokslą baigusio fotografo — menininko.

rūpimieji klausimai

VIDURAMŽIŲ INKVIZICIJA

JULIUS GRAVROGKAS

KIEKVIENAS Bažnyčios mokslui ištikimas katalikas biau-risi ir griežčiausiai smerkia viduramžių inkviziciją. Jis negali pateisinti inkvizicijos teismų, kai jie vykdė kankinimus ir žudymus, kurių aukomis buvo eretikai ar žydai. Jis negali su purvu maišyti sąžinės laisvės principų, kurie sudaro Bažnyčios mokslo esminę dalį. Šių žiaurumų teisinimas reikštų suniekinimą Bažnyčios tradicijų, kurias ji ugdė savo vaikuose visais laikais. Negalima už šiuos žiaurumus primesti Bažnyčiai kaltės, kai nėra nė vieno popiežiaus autentiško dokumento, kuriuo inkvizicijos žiaurumai būtų pateisinti. Bažnyčia tikrai niekada netoleravo klaidos, bet vienintelis ginklas, kuriuo ji stengėsi kovoti su klaida, buvo įtikinimas ir beldimasis į klystančiojo sąžinę.

Tiesa, buvo Bažnyčios vaikų ir net jos aukštų dignitorių, kurie Bažnyčios vardu vykdė inkviziciją. Tiek vietinių bažnyčių inkvizitoriai, tiek valdžios inkvizicijos institucijos, apie kurias bus paaiškinta vėliau, vykdė žiaurumus. Laiko dvasia buvo tokia, kad ma-

sinė šių dignitorių ekskomunika nebūtų sustabdžiusi minimo blogio. Jeigu būtų buvę ekskomunikuoti, jie būtų atskilę nuo Bažnyčios ir patraukę į savo pusę fanatiškai nusiteikusias katalikų minias, padaugindami eretikų skaičių. Tokiu būdu Bažnyčia nebūtų panaikinusi blogio, tik dar labiau suskilusi. Bet ji niekad neteisino šių klystančių katalikų veiksmų, ji smerkė juos ir nelaikė jų savo paklusniais vaikais.

Inkvizicija tai yra žodis, kuris asociacijos keliu sužadina mummyse neapykantą katalikiškai Ispanijos tautai ir jos valdovams. Tačiau toks vienašališkas neapykantos nukreipimas vien tik į Ispaniją nėra teisingas. Istorija sako, kad Anglijoje taip pat buvo vykdomi inkvizicijos žiaurumai, kurie viršijo net Ispanijos inkvizicijos žiaurumus. Kardinolas Gibbons primena, kad Anglijos karalius Henrikas VIII ir jo sosto vėlyvesnieji paveldėtojai baudė, kalino ir žudė tūkstančius savo pavaldinių už tai, kad jie nenorėjo pripažinti karaliaus Bažnyčios galva. Ypač buvo dideli Elzbietos ir Kromvelio žiaurumai. Elzbietos valdymas bu-

Berniukas

V. Valaičio nuotr.

vo tiek pat despotiškas ir krauju pažymėtas Anglijai, kaip Izabelės valdymas Ispanijai. Kromvelio laikais Airijos dvasiškijai buvo įsakyta palikti savo kraštą ir vykti kitur; nepaklausantiems šio liepimo buvo grasinama mirties bausme. Dvasiškiečiai, kurie išdrįsdavo grįžti į savo tėvynę, rizikavo gyvybe. O tiems, kurie žinodavo, kur slepiasi toki dvasiškiai ir jų neišduodavo inkvizitoriams, būdavo nukertamos abidvi ausys.

Panašių žiaurumų buvo ir Jungtinėje Amerikos Valstybėse. Naujojoje Anglijoje puritoniai visiškai neturėjo religinės tolerancijos ir persekiojo kitų tikybų

žmones. Pvz., kvakeriai buvo tremiami iš Massachusetts valstybės ir jeigu vėl sugrįždavo, būdavo žudomi. Dabar, kai visi tie žiaurumai yra tik istorinis faktas, mes negalime kaltinti tos ar kitos religijos žmonių, nes jų religijos principai nepateisina prievartos sąžinės reikaluose.

Kartais yra labai išpučiamas ir perdedamas Ispanijos inkvizicijos aukų skaičius. Istorikų liudijimu, per visą Torquemados administravimo laikotarpį, kuris tęsėsi 15 metų, visoje Ispanijoje inkvizicijos teismai nuteisė 2000 asmenų mirti.

Norint teisingai suprasti Ispanijos inkvizicijos pobūdį, nereikia užmiršti, kad greta bažnytinės inkvizicijos veikė ir valstybinė inkvizicija, kurios pareigūnai, tiek dvasiškai tiek pasauliečiai, veikė ne Bažnyčios, bet karaliaus vardu, o konfiskuoti eretikų turtais plaukė į karaliaus išdą. Po sunkių aštunto šimtmečio kovų su maurais ispanų tauta išėjo laimėtoja, ir tautinio vieningumo vėliava buvo iškelta visame krašte. Karaliui Ferdinandui ir jo žmonai Izabelei rūpėjo tą vieningumą dar labiau sustiprinti ir kaip galima ilgiau išlaikyti. Bet jie aiškiai matė, kaip sunku išlaikyti tautinį vieningumą valstybėje, kurioje gyvena skirtingų rasių žmonės: ispanai, maurai ir žydai. Taigi, karalius Ferdinanda's įsteigė valstybėje inkvizicijos tribunolą ne tiek religiniais motyvais, kiek rūpindamasis valstybėje išlaikyti tautinę vienybę.

Tais laikais ir kitur buvo panašiai žiūrima į erezijas. Taip į jas žiūrėjo ir mūsų jau minėtas Anglijos karalius Henrikas VIII ir jo įpėdiniai. Jiems erezija buvo ne tik religinis, bet ir valstybinis nusikaltimas, todėl Anglijos valstybinės inkvizicijos tribunolai už erezijas bausdavo. Inkvizitoriai priklausė tik nuo karaliaus, nesvarbu ar jie buvo pasauliečiai ar dvasiškai. Jis juos savo nuožiūra skirdavo ir atleisdavo, o kartais net ir bausdavo. Popiežiai stengėsi inkviziciją sutrukdyti, bet karaliai nenorėjo nusileisti. Jokia žemiška galybė negalėjo atleisti nuo karališkos inkvizicijos tribunolo uždedamų bausmių. Čia buvo bejėgis ir popiežius. Pvz., kai šis tribunolas apkaltino erezija Toledo arkivyskupą ir jį suėmė, popiežius Pijus IV labai stengėsi jį išvaduoti, bet visos pastangos buvo veltui.

Tiesa, karalienės Izabelės laikais buvo įvykęs faktas, kad popiežius Sikstas IV pritarė valstybinės inkvizicijos veiklai. Popiežius buvo suklaidintas karalienės nusiskundimo, kad opoziciniai antivalstybiniai elementai ardo tvarką valstybėje, todėl juos reikia bausti. Bet šis popiežiaus pritarimas karalienei buvo pareikštas ne "ex cathedra", bet tik privačiai. Popiežius, kaip ir kiekvienas žmogus, tokiuose dalykuose gali klysti. Tačiau kitais metais (1481), kai žydai pasiskundė popiežiui to tribunolo žiaurumu, tas pats popiežius išleido bulą, kurioje pagrąsino inkvizitoriams bausmėmis ir jiems priminė, kad nusikaltėlių pasigailėjimas Dievui labiau patinka negu jų žiaurus baudimas.

Kadangi popiežius negalėjo sustabdyti inkvizicijos, jis bent skatino nubaustuosius bėgti į Romą, žadėdamas jiems savo valdomoje teritorijoje suteikti prieglaudą ir duoti pilnas politines teises. Dvejų metų laikotarpyje popiežius Romoje priglaudė 450 tokių pabėgėlių. Po didelių pastangų jam pavyko sustabdyti valstybinės inkvizicijos įsteigimą Neapolyje ir Milane, kurie tuo metu priklausė Ispanijai. Kard. Gibbons pabrėžia savo veikale tai, kad visoje Bažnyčios istorijoje nebuvo nė vieno atsitikimo, kad popiežius savo valdomoje teritorijoje nubaustų kokių žmogų mirtimi dėl jo religinių įsitikinimų. Šio fakto pilnai pakanka įrodyti, kad popiežiai visais laikais buvo priešingi inkvizicijai.

Jau matėme, kad įvairiais laikais buvo Bažnyčiai nepaklusnių vaikų net ir tarp aukštų jos dignitorių, kurie sunkiai nusikalsdavo prieš Bažnyčios reikalaujamą religinę toleranciją. Tačiau pagrindinis dalykas, kurį kiekvienas asmuo turėtų labai gerai įsidėmėti,

Pirmasis paukštis

V. Valaičio nuotr.

yra tai, kad Bažnyčia nėra atsakinga už savo nepaklusnių vaikų elgesį ir kad ji pati visuomet buvo ištikima Kristaus paskelbtam religinės tolerancijos mokslui.

Labai dažnai katalikams tenka susidurti su Bažnyčiai daromais priekaištais dėl Baltramiejaus Nakties įvykdytų žiaurumų. Tie žiaurumai buvo įvykdyti Prancūzijos karaliaus Karolio IX laikais. Tuo metu Prancūzijoje vyko kova tarp gizų ir hugenotų, kurią laimėjo hugenotai ir su gizais sudarė labai sau palankią sutartį. Hugenotų įta-

ka valstybėje labai padidėjo. Karalius, bijodamas tos įtakos, žiūrėjo į hugenotų vadą admiralą Coligny, kaip į asmenį, kuris nori užimti jo sostą.. Todėl savo motinos Katarinos Medici paskatintas, jis suruošė Paryžiuje ir kituose Prancūzijos miestuose baisias hugenotų žudynes, kuriose žuvo Coligny ir daugelis jo sekėjų. Nei karalius nei jo motina niekad nerodė didelio prisirišimo prie Katalikų Bažnyčios, bet taip pat niekad nerodė nei neapykantos protestantizmui. Jie nebūtų įvykdę šių žudymų, jei nebūtų grėsęs karaliui pavojus netekti sosto.

Tuoj po šių žudynių Karolis IX pasiuntė specialius pasiuntinius pranešti Europos valdovams, kad Prancūzijos karalius ir jo šeima vos nebuvo nužudyti samokslininkų, kurie laiku buvo susekti ir tinkamai nubausti. Pasiuntiniai nė vienu žodžiu neprasitarė apie įvykdytas masines žudynes. Jie rūpestingai stengėsi nukreipti Europos valdovų dėmesį į tai, kad karalius išvengė mirties, o Prancūzija išvengė civilinio karo. Popiežius Grigalius XIII, tos žinios suklaidintas, liepė iškalti medalių, dėkojant Dievui, kad Jis išgelbėjo karalių nuo mirties, o valstybę nuo civilinio karo.

Istorikas Sismondi, protestantas, rašo, kad nuo popiežiaus nuncijaus buvo paslėpta tiesa apie šių įvykių pobūdį. Savo "Civilinių Karų Istorijoje" Ranke sako, kad Karolis IX ir jo motina staiga išvažiavo iš Paryžiaus, kad išvengtų susitikimo su popiežiaus legatu, kuris tuoj po tų žudynių atvyko į Prancūzijos sostinę. Be abejo, jie bijojo, kad legatas gali juos pasmerkti, sužinojęs, kas iš tikrųjų įvyko. Prancūzijos dvasiškija jokių būdu nepritarė žudynėms. Daugiau kaip 300 kalvinistų išsigelbėjo nuo mirties Liono arkivyskupo rūmuose. Lisieux, Bordeaux, Toulouse ir kitų Prancūzijos miestų vyskupai taip pat neatsisakė priglausti tų, kurie ieškojo išsigelbėjimo jų rūmuose. Tai yra istoriniai faktai, kurie sugriauna pasaką, kad Prancūzijos dvasiškija pritarė Baltramiejaus Nakties žudynėms.

Kitas katalikams daromas priekaištas yra karalienės Marijos įvykdytas protestantų žudymas. Tikrai karalienė Marija, norėdama Angliją gražinti katalikybei, siekė šio tikslo prievarta ir žudymais. Kiekvienas geras katalikas nepagirs jos vartotų priemonių, bet jomis biauressis. Tačiau daugelis visą

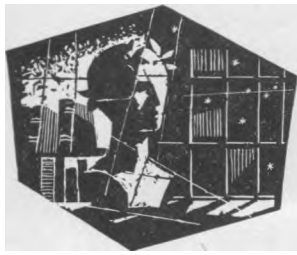
dėmesį nukreipia tik į karalienės Marijos nusikaltimus, visai nenorėdami matyti, kad jos vyresniosios sesers Elzbietos rankos nemažiau buvo krauju suteptos, niekinant sąžinės laisvę. Marija karaliavo tik penkerius metus, o Elzbietos karaliavimas tęsėsi apie devynis kartus ilgiau. Jos inkvizitoriai, persekiodami katalikus, praliejo, be abejo, daug daugiau kraujo negu jo buvo pralieta Marijos viešpatavimo metu. Motyvai, kurie skatino seseris vykdyti tuos žudymus, buvo skirtingi. Marija šiuo kruvinu keliu stengėsi gražinti Anglijai jos tėvų ir protėvių tikėjimą, o Elzbieta, siekdama sugriauti tą protėvių tikėjimą, degė neapykanta popiežiui, kurio ji neapkentė už tai, kad jis atsisakė panaikinti jos tėvo santuoką su pirmąja teisėta žmona ir nepripažino jo neteisėtos santuokos su Ona Boleyn. Ir ji pati buvo popiežiaus laikoma gimusia iš neteisėtos santuokos, todėl ji keršijo popiežiui, persekiodama katalikus.

Nors vienas blogis negali būti teisinamas kitu blogiu, bet būtų neteisinga koncentruotis tik į katalikų nusižengimus prieš sąžinės laisvę, pamirštant, kad katalikų persekiotojai Anglijoje praliejo daug daugiau kraujo.

Baigdamas šį rašinį, norėčiau atkreipti skaitytojų dėmesį į du jau mažo anksčiau minėtus pagrindinės svarbos dalykus:

1. Neteisinga už inkvizicijos žiaurumus kaltinti tik ispanų tautą bei jos valdovus, kai tokie pat, o kai kur dar didesni žiaurumai buvo vykdomi kitų tautų ir jų valdovų.

2. Neteisinga yra kaltinti už tuos žiaurumus Katalikų Bažnyčią, kai ji visais laikais, būdama ištikima Kristaus mokslui, gerbė religinę toleranciją ir smerkė visus žiaurumus prieš sąžinės laisvę.

idėjos ir žmonės

ANGLIKONĖ GYVENIMO KLYSTKELIUOSE

DR. JUOZAS PRUNSKIS

DIDIEJI žmonės patraukia mūsų dėmesį dėl dviejų priežasčių: viena — daugelis jų jau ateina į šį pasaulį apdovanoti didesniais sugebėjimais, kurių mes galime neturėti; antra — jie sugeba tuos talentus panaudoti kūrybiniam veikimui, atkreipdami savo tautos, o dažnai net ir visos žmonijos dėmesį. Viena tokių turtingesnių asmenybių yra rašytoja Anne Fremantle. Ji yra beletriste, biografe, kritikė, žurnalistė, radijo kalbėtoja ir valstybininkė. Jau tėvų namuose ji turėjo geras sąlygas vystyti savo talentams. Jos tėvas buvo Londono šerifas ir Anglijos banko direktorius. Baigusi Londono Ekonomijos mokyklą, dar gilino studijas Oksfordo universitete, gaudama magistrės laipsnį.

Savo literatūrinę veiklą ji pradėjo laikraščiuose. Buvo viena iš redaktorių "London Mercury", bendradarbiavo laikraščiuose: "Sunday Times", "Manchester Guardian", "London Times". Kaip "London Times" korespondentė ji buvo nuvykusi į Maskvą. Parašė daug kūrinių radijo transliacijoms. Antrojo Pasaulinio karo metu vairavo greitosios pagalbos automobilį, kalbėdavo per radiją anglų ir

prancūzų kalbomis, padėjo Niujorke suorganizuoti Jungtinių Tautų informacijų centrą.

1930 metais ji ištekėjo už Kristoforo Fremantle, lordo Cottesloe sūnaus. Nuo 1946 m. apsigyveno Niujorke, įsijungdama į žymių laikraščių redakcijų kolektyvus: "New York Times", "Tomorrow", "Commonweal" ir "Town and Country".

Daug dirba ir literatūros srityje. Išvertė iš vokiečių kalbos knygą, vardu "Tikrasis šventųjų veidas", suredavo dvi antologijas: "Bible Stories by Great Authors" ir "Mothers". Parašė gana didelio pasisekimo sulaukusį romaną "James and Joan" ir prancūzų kario, vėliau vienuoliu tapusio, Charles Foucauld biografiją, pavadintą "Desert Calling". Su kitais dviem literatais įsteigė naują katalikišką žurnalą "A. D.", apimantį įvairių šakų kultūrinį gyvenimą.

Jauna mahometonė

Minėti oficialūs duomenys supažindina mus tik su viešuoju šios rašytojos gyvenimu, tačiau yra dar kitas įdomesnis vidaus gyvenimas. Jaunystėje ji buvo gyvo būdo mergytė: važinėjosi rogutėmis, jodinėjo arkliais,

plaukiojo, žaidė tenisą, lankė, šokių pamokas, savo judrumu pralenkdama daugelį kitų to paties amžiaus vaikų. Ji domėjosi ir gilesniais kultūros dalykais. Ilgus metus susirašinėjo su airių poetu George William Russell.

Vienu metu jos tėvai išnuomavo savo kaimynystėje turėtą namą rašytojui Marmaduke Pickthall. Nors jis buvo anglikonų bažnyčios pastoriaus sūnus, bet anksti jaunystėje tapo mahometonu ir tas idėjas pradėjo skleisti savo kaimynei, mūsų rašytojai, kuri tėvų namuose buvo išauginta anglikonų tikyboje. Jis išvertė beveik visą Koraną, išmokė ją mahometoniškų maldų, kurias ji turėjo kalbėti penkis kartus į dieną, pirma atlikdama ritualinius apsiplovimus. Pagaliau Pickthall nugabeno ją į mahometonų mečetę, kur ji buvo priimta į mahometonų tikybą. Motina jai nieko nesakė dėl tikybos pakeitimo, tačiau tėvas, praktikuojas protestantas, buvo priešingas.

Ji tebuvo 12 metų amžiaus, kai mirė tėvas, ir jos visas gyvenimas tada pasisuko kita kryptimi. Motina pasamdė prancūzų kalbos mokytoją, kad išmokytų dukterį prancūziškai. Taip pat ją siūsdavo pas katalikų kleboną mokytis lotyniškai.

— O kaip su tikyba? — paklausė klebonas.

— Galite ją padaryti katalike, jeigu pasiseks, — abejingai atsakė motina.

Bemokydamas lotynų kalbos, klebonas nuo Cicerono ir Virgilijaus priėjo prie šv. Augustino raštų ir psalmių skaitymo. Jaunoji Anne bandė su klebonu ginčytis ir įrodinėti, kad mahometonų tikėjimas yra tobulesnis už katalikų. Tačiau klebonas jai parodė tas Korano vietas, kurių anas rašytojas jai nebuvo išvertęs, ir ji pamatė, kad Koranas, neva religiniais sumeti-

mais, leidžia žudymą ir palaidą gyvenimą. Ji įsitikino, kad mahometonų tikėjimas yra tik nevykęs judaizmo ir krikščionybės mišinys. Ji pradėjo nuo jo nusigręžti.

Susidomėjimas katalikybe

Lotynų kalba jai sekėsi. Už puikų lotynų kalbos mokėjimą ji gavo stipendiją Oksfordo universitete. Drauge ji pradėjo ruošti tapti katalike. Kai apie tai sužinojo motina, labai perpyko. Romos bažnyčia jai atrodė netolerantiška ir žiauri. Ji pradėjo dukrai pasakoti apie Savanarolą, Galilėjų ir kitus panašius asmenis. Jai liepė skaityti Volterio raštus, kuriuose ypatin-
gai žiauriai buvo šmeižiama Katalikų Bažnyčia. Tačiau mergaitei visa tai didelės įtakos nedarė. Ji motinai kartojo poeto Blake eilėraštį, kurio turinys maždaug taip lietuviškai skambėtų:

— Tyčiokitės, tyčiokitės, Voltaire, Rousseau. Visa tai bus veltui — jūs beriate dulkes prieš vėją, ir vėjas jas neša atgal.

Motina abi savo dukras siuntė į mokyklą, kur viešpatavo anglikoniška dvasia, nors sekmadieniais leido joms lankyti katalikų bažnyčią. Po metų visa šeima išvyko Prancūzijon. Anne tebenorėjo tapti katalike, kaip ir jos sesutė, kuri pirmiau drauge su ja buvo tapusi mahometone, o dabar buvo pamėgusi katalikybę. Bet motina buvo griežta. Ji iš mergaičių atėmė rožančius ir išsivežė jas į kelionę po Europą, prižiūrėdama, kad jos neužklystų į katalikų bažnyčias. Mergaitės jau-tėsi persekiojamos, beveik kankinės arba šventosios, todėl — labai svarbios. Jos turėjo progos susitikti su katalikėmis, kurios joms parūpindavo knygų, įvedančių į dvasinį gyvenimą. Tos draugės už jas ir su jomis melsdavosi.

Motina taip savo dukra buvo susirūpinusi, kad net nusiuntė pas psichiatrą ištirti, dėl ko jai taip neišeina iš galvos toji katalikybė. Su psichiatru mergaitė buvo atvira. Jo kabinete net prasitarė, kad jeigu ji pamiltų kokį protestantą berniuką, gal tada užmirštų ir katalikybę. Ta mintis, atrodo, pasiekė ir motiną. Vieną vakarą ji išsiuntė jaunąją Anne į balių. Baliuje Anne susipažino su Kristoforu Fremantle ir jo sesute. Būdama Oksfordo universitete, Anne dar turėjo progų susitikti su Fremantle sesute ir su juo pačiu. Kartais ji suruošdavo priėmimų, į kuriuos pakviesdavo ir kun. R. Knox.

Atostogų metu studentė Anne buvo išvažiavusi į kalnus slidinėti. Ten ji susižiedavo su Fremantle. Jo tėvai buvo labai nusistatę prieš katalikybę. Jie savo dukteriai, kuri buvo Raudonojo Kryžiaus gailestingoji sesuo, net karo metu neleido vykti į Prancūziją, kad ji ten netaptų katalike. Savaimė aišku, kad juodu susituokė anglikonų bažnyčioje. Anne sako, kad jau tada ji buvo įsitikinusi, kada katalikybė yra tikrasis tikėjimas, o vis dėlto ji sąmoningai stovėjusi šalia Bažnyčios net 20 metų — nuo 13 iki 33 savo amžiaus metų.

Gal čia daug įtakos darė ir jos motinos balsas, kuri vis prašė dar pasilikti anglikone ir duoti progos anglikonų bažnyčiai įrodyti savo tikrumą. Kas sekmadienį ji su savo artimaisiais eidavo į anglikonų pamaldas ir yra priėmusi net komunią anglikonų arkivyskupo koplyčioje.

Ištekėjusi ji buvo labai aktyvi: kandidatavo į parlamentą darbiečių partijos sąraše, rėmė draminius sąjūdžius, domėjosi menu ir buvo net... gimimų kontrolės sąjūdžio iždininkė. O vis dėlto, kaip ji pati rašo, visuomet jautė

tai, ką Rabindranath Tagore sako savo veikale, vardu "Gitanjali":

— Aš noriu tik Tavęs, tik Tavęs, Viešpatie, lai kartoja tai mano širdis be galo. Visi troškimai, kurie išblaško mane dieną ir naktį, yra tušti ir dirbtiniai iki gelmių. Kaip audra vis ieško pabaigos ramume, kai ji visa jėga kerta prieš gamtos taiką, taip ir aš, nors savo maištingume pakylu prieš Tavo meilę, bet ir to mano maištingumo šauksmas yra: aš noriu Tavęs, tik Tavęs.

Antrojo Pasaulinio karo metu ji gavo tarnybą britų ambasadoje Washington. Ten ji lankė anglikonų pamaldas ir ėjo prie jų sakramentų, bet sieloje kaskart labiau augo panieka tai bažnyčiai, kuri neturėjo tikro nusistatymo nuodėmės atžvilgiu, kuri leido karaliui Henrikui VIII persiskirti su savo žmona, kuri kartais tikėjo, kartais netikėjo Kristaus esimu Švenč. Sakramente. Drauge augo panieka ir tokiam jos pačios gyvenimui be ryžtingo apsisprendimo.

Viename parengime Washington jį susipažino su kun. de Menasce. Jis geležine logika sugriovė jos argumentus dėl atidėliojimo pereiti į katalikų tikėjimą. Su ja sistemingai ir pagrindiškai perėjo katalikybės tiesas ir supažindino ją su bažnytinėmis praktikomis. Dabar leiskime jai pačiai pasakotis:

— Didžiausia man mintis, bet kada žmogaus pasakyta (išskyrus Š. Raštą), buvo šv. Augustino tvirtinimas: "Dorybė yra meilės tvarkingumas". Bestudijuodama katekizmą ir bediskutuodama jį papunkčiui su tėvu de Menasce, aš išvelgiau, kaip tvarkinga yra Dievo visata, pradedant atomu, baigiant angelu, ir kaip mūsų vienintelė laisvė yra pildyti Jo planą, mums toje tvarkoje paskirtą.

Galutinai suranda tiesą

Pagaliau 1943 m. liepos mėn. 11 d. ji tapo katalike. Tai prisimindama, ji kartojo Maurice Baring žodžius:

— Tai buvo veiksmas mano gyvenime, dėl kurio esu absoliučiai tikra, kad esu patenkinta.

Jos vyras tą jos gyvenimo posūkį suprato, taip pat jį suprato ir vyro giminės. Savo tolimesnius pergyvenimus ji taip aprašo:

— Aš visada norėjau būti arti kitų žmonių. Įstojau į darbiečių partiją ir dirbau skurdžių rajone, besistengdama surasti tikrus santykius su žmonėmis. Tačiau aš tai radau ne balsavimų būdelėse ar rinkiminėse platformose, taip pat ne klinikose, bet stovėdama eilėje prie klausyklos. Mes ten esame vieningi, kur išsirikiuojame siekdami atgailos, patarimo ir išrišimo. Tačiau svarbiausia — aš radau tiesą. Didžią, neišvengiamą, amžiną tiesą: Dievas yra pasiekiamas mūsų proto. Aš išmokau sunaikinti tai, ką pirmiau klaidingai garbinau: gimimų kontrolę, eutanaziją, mirusiųjų deginimą. O tie trys dalykai, mūsų motinos

mokymu, buvę "būtinybės" mąstančiam žmogui.

Jos pasitikėjimas Katalikų Bažnyčia vis augo. Štai kaip ji apie tai rašo:

— Kai aš supratau, kad negaliu priartėti prie Dievo, jeigu nepildysiu Jo Dešimties įsakymų, taip pat supratau, kad tikroji Bažnyčia turi būti šventa.

Šventumą ji rado Katalikų Bažnyčioje, o protestantizmas dabar jai išryškėjo visai kitokia šviesa:

— Aš pamačiau, kad reformacija yra baisus tikėjimo ir meilės iškreipimas. Tai yra pabaiga krikščioniškojo gyvenimo Anglijoje ir pradžia civilinių grumtynių, pasibaigusių materializmu.

Iš pačių protestantų raštų ji įsitikino, kad katalikiškojo tikėjimo gynėjai, pvz., Tomas More, Tomas Becket, buvo teisūs. Dabar ji ryžtingai šaukia:

— O kad žmonės nors akimirkai pilnai suprastų, ką tikrai reiškia priimti Kristų, kaip mūsų dvasios peną ir mūsų nesibaigiančio gyvenimo laidą! Stenkitės kasdieną nors kiek daugiau priklausyti Kristui.

LOGIKOS PRATIMĖLIS POLITIKOS KLAUSIMU

L. DAMBRIŪNAS

ATSAKYDAMAS į mano pastabas, kuo skiriasi pasaulėžiūrinė politika nuo nepasaulėžiūrinės (L. L. Nr. 9, 1957), A. Gražiūnas š. m. Nr. 1 rašo, kad 1) mano pateikta nepasaulėžiūrinės politikos samprata esanti tik mano grynai individuali samprata, kad "taip nei apskritai nepasaulėžiūrinė politika suprantama, nei pagaliau taip buvo suprasta paskelbusių nepasau-

lėžiūrinės politikos pasiūlymą", 2) visiškai sutinkas, kad nepasaul. politikos nėra ir negali būti.

1. Logika verčia daryti pirmiausia tokią išvadą: jeigu nepasaul. politikos nėra ir negali būti, tai visa tai, kas vadinama nepasaulėžiūrine politika, yra arba a) taip pat pasaulėžiūrinė (bent kuriuo nors atžvilgiu) arba b) jos visai nėra (ji tėra fikcija). Jeigu jos nėra, tai

belieka išsiaiškinti nebe logikos, o psichologijos klausimą: kodėl A. G. tiek daug deda pastangų išaiškinti tam, ko nėra? Argi šimtai žmonių nepajėgia suprasti to, ką jis supranta? Bet šio klausimo čia plačiau neliesiu. Aš prisidedu prie tų, kurie mano, kad nepasaulėžiūrinė politika nėra fikcija, o realybė. Tačiau būdamas vienos nuomonės su A. G., kad absoliučiai nepasaulėžiūrinės politikos nėra, aš turiu pripažinti, kad vad. nepasaulėžiūrinė politika yra tik reliatyviai (t. y. tik tam tikru atžvilgiu) nepasaulėžiūrinė, kaip ir vad. pasaulėžiūrinė yra tik reliatyviai pasaulėžiūrinė.

Pirmame savo straipsny "Laiškuose Lietuviams" kaip tik stengiausi paaiškinti, kuo bendrai tos abi politikos skiriasi. Matėme, kad skirtumas glūdi laisvės ribų supratimo klausime. Iš tikrųjų, peržvelgę visas politikas, kaip jos yra įkūnytos praktikoje, lengvai pastebėsime, kad jos skiriasi pagrindiniu laisvės klausimu. Tarp dviejų kraštutinių jos tipų — komunistinės diktatūros Sovietijoje iš vienos pusės ir demokratijos Jungtinėse Amerikos Valstybėse iš kitos — telpa visos kitos konkrečios politikos. Šioje linijoje tarp mažiausios laisvės (kuriai geriau tinka nelaisvės vardas) ir didžiausios laisvės polių kiekviena kita konkreti politika užima vietą arčiau vieno ar kito poliaus priklausomai nuo to, kaip ji supranta laisvės reikalą. Politiką, kuri yra artima amerikiniam tipui, kai kas ir vadina nepasaul. politika. Vienas būdingiausių jos bruožų yra tas, kurį kun. P. Būčys kadaise išreiškė šiais žodžiais: "Viešpatija nesikiša į žmogaus įsitikinimus...". Tuo tarpu būdingas vad. pasaulėžiūrinės politikos bruožas yra tai, kad ji leidžia valstybei kištis į žmogaus įsitikinimus (jų skelbimą), kaip tai matėme pirmojo

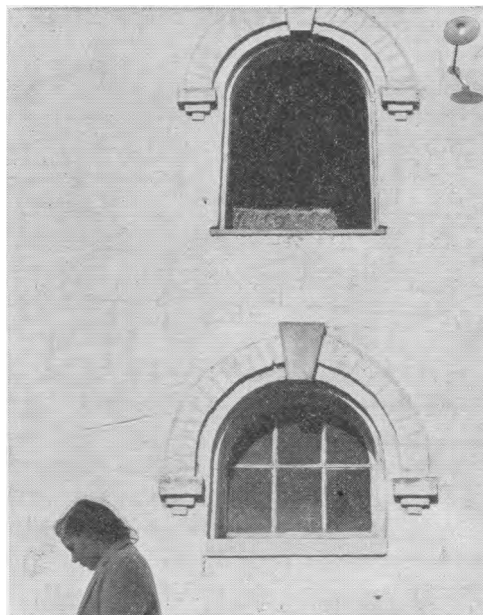
mano straipsnio citatose iš "Direktyvų katalikams". Ši pastaroji politika dėl minėtos savybės linijoje tarp dviejų kraštutinių polių stovi gerokai toliau nuo amerikinio tipo, nes ji pripažįsta daug mažiau ideologinės laisvės, negu Amerikoje pripažįstama ir negu nepasaulėžiūrinė politika pripažįsta.

2. Dabar belieka pasiaiškinti, kaip yra su A. G. teigimu, kad mano nepasaulėžiūrinė politikos samprata skiriasi nuo sampratos tų, kurie yra paskelbę "nepasaulėžiūrinės politikos pasiūlymą". Į tai reikia atsakyti, kad jeigu anų siūlytojų skelbiama politika būtų nesamas dalykas, fikcija, tai, žinoma, ji būtų skirtinga nuo manosios. Bet kadangi vargu kuris normalus žmogus sutiks su nuomone, kad šimtai žmonių fikciją laiko realybe, kad jie nepajėgia atskirti fikcijos nuo realybės, tai belieka išvada, kad anų siūlytojų skelbiama nepasaul. politika yra reali. Jeigu reali, tai ji taip pat užima tam tikrą poziciją linijoje tarp minėtų dviejų polių. Kokią poziciją? Jos skelbėjai ne kartą yra reiškę simpatijų anglosaksiškai demokratijai, kurios vienu ryškiausių pavyzdžių yra JAV. Vadinas, anų mūsų siūlytojų skelbiama nepasaul. politika yra artima JAV politikai. Ir čia mano pažiūros sutampa su jų pažiūromis.

Tokią politiką, žinoma, galima vadinti vienu ir antru vardu, žiūrint kokiu požiūriu į ją žiūrėsime. Moralinuose pagrinduose ji yra pasaulėžiūrinė, nes, anot J. Maritaino, ji remiasi bendru žmogišku tikėjimu, tuo "common human creed, the creed of freedom". Tačiau šis bendras laisvės tikėjimas įgalina atskirus žmonių sambūrius turėti savo specifinius konkrečius įsitikinimus bei tikėjimus (religinius ir kitokius). Todėl politiką, kuri remiasi bendru moraliniu laisvės principu, ga-

lima vadinti pasaulėžiūrine, bet kadangi ji nesikiša į specifinius konkrečius tikėjimus bei pasaulėžiūros, tai ją galima vadinti ir nepasaulėžiūrine. Analogijos ieškant, galima tai palyginti su Amerikos piniginiu banknotu, kurio viena pusė pilka, o kita žalia. Kas žiūrės į ją iš vienos pusės, susidarys vaizdą, kad jis yra pilkas, o kas žiūrės tik iš antros pusės, tam jis bus žalias. Objektvų vaizdą susidarys tas, kuris žiūrės iš abiejų pusių. Bet tokiu atveju nebus galima sakyti, kad banknotas yra pilkas ar žalias, o pilkai žalias ar žaliai pilkas. Panašiai ir Amerikos politiką galima vadinti pasaulėžiūriškai nepasaulėžiūrine. Praktiškai tokią politiką daug kas vadina tik vienu vardu pagal tai, kas kam atrodo labiau būdinga ir svarbu. Nepasaulėžiūrinės politikos šalininkams kaip tik atrodo svarbu jos nesikišimas į konkrečius atskirų grupių įsitikinimus, pasaulėžiūras, jų neprievartavimas. Nepasaulėžiūriškumas ir neprievartiškumas jiems yra sinonimai. A. G., gal būt, vėl kartos, kad į įsitikinimų sritį kišasi tik diktatūrinė, o ne demokratinė politika. Bet jis kažkodėl neličia mano iškeldo fakto, kad ir demokratinės valstybės tuo atžvilgiu toli gražu nevienodos — vienos kišasi mažiau, kitos daugiau. Nepasaul. politikos šalininkai nori, kad valstybė čia kištųsi kuo mažiausiai.

Sutinku su A. G., kad tam tikrais atvejais demokratinė politika negali nesiremti pasaulėžiūriniais principais, pvz. sprendžiant klausimą — legalizuoti abortus ar ne. Čia kurį kelią pasirinktum, jis vis tiek bus pasaulėžiūrinis. Sutinku, kad ir kai kurie ūkiniai reikalai gali būti susiję su pasaulėžiūra, bet toli gražu ne visi. Kai nepr. Lietuvos valdžia įsakė valdininkams pirkti žąsis ir prekybinius santykius

**Moteris prie
baltos sienos**
V. Valaičio nuotr.

išplėtė su Anglija, tai negi ji vadovavosi kokia pasaulėžiūra? Čia kiekviena valdžia vienodai elgtųsi, nepaisant kokios ji pasaulėžiūros laikytųsi. Tą patį galvojo ir J. Brazaitis sakydamas, kad pasaulėžiūra nepadės išspręsti, kas reikalingiau — geležinkeliai ar plentai. Tokią ūkinę politiką galima būtų vadinti pasaulėžiūrine, nebent patį ūkinės gerovės siekimą vadinant pasaulėžiūriniu principu. Tačiau klausimo esmė glūdi ne čia. Ne tai svarbu, kad kai kurie klausimai neišvengiamai turi būti sprendžiami pasaulėžiūriškai, nes kitos išeities nėra; ne tai svarbu, kad kai kurie klausimai gali būti sprendžiami nepasaulėžiūriškai, nes jie nieko bendro ar beveik nieko bendro neturi su pasaulėžiūra; s v a r-

bu yra tai, kaip sprendžiamieji klausimai, kurių sprendimas gali būti įvairus, kuriuos galima spręsti taip, kad būtų patenkinta ne tik dauguma, bet ir mažumas. Čia ir tikrai čia išsiskiria vad. pasaul. ir nepasaul. politikos. Kas siūlo apriboti teises ateistų ir kitų, kurie norėtų kalbėti ir rašyti "tikėjimą ir dorą liečiančiais klausimais", kas įveda privalomą tikybos dėstymą mokyklose net ir ateistų vaikams ir be tikybos pažymio neduoda baigimo pažymėjimo, tas vykdo pasaulėžiūrinę politiką. Kas šiais ir panašiais atvejais laikosi didesnės laisvės ir nesiekia kieno nors teisių apribojimo, tas vykdo nepasaulėžiūrinę politiką.

Kad šitaip nepasaul. politika suprantama ne tik mano, bet ir pačių jos pradininkų, rodo ir tas faktas, kad prof. Maceina parašė "Aidų" redaktoriui labai palankų atsiliepimą apie mano straipsnį "Aiduose" (1955 m. Nr. 4-5), kur kaip tikrai buvo aiškinamas skirtumas tarp šių politikos sampratų. Gi J. Brazaitis pagrindines mano straipsnio "Laiškuose Lietuviams" mintis perspausdino "Į Laisvę" žurnale. Vadinas, su jomis sutinka. Gavau ir iš kitų asmenų palankių atsiliepimų laiškais, pvz.; iš dr. J. Griniaus ir kt. Jeigu po viso to A. G. vis dėlto teigtų, kad mano nepasaul. politikos samprata skiriasi nuo minėtų asmenų, tai turėtume pripažinti, kad A. G. jų mintis, jų norus geriau žino ir supranta, negu jie patys. Tokiu atveju turėtume pripažinti fenomeną, kurio kitas pavyzdys vargu yra žinomas pasaulio istorijoje.

3. Pagaliau dar viena pastaba. Kodėl ir aš savo trиграšiu prie šio ginčo prisidėjau? Kitiems abiejų pusių rašytojams išdėsčius tų politikų esmę, man

atrodė, kad dar daug kam liko ne visai aišku, ar tos dvi politikos sampratos yra diametraliai priešingos, ar čia tėra tik laipsnio skirtumas. Man rūpėjo užakcentuoti, kad čia vis dėlto esama tik laipsnio skirtumo, nes tiek vienos pasaulėžiūriškumas, tiek antros nepasaulėžiūriškumas yra reliatyvios sąvokos — nei pirma yra absoliučiai pasaulėžiūrinė, nei antra absoliučiai nepasaulėžiūrinė. Jei taip, tai daugeliu punktų jos sutampa, o skiriasi tik kai kuriais. Vieni pripažįsta laisvės ratą siauresnį, kiti platesnį, tad skiriasi tik tuo ruožu, kuris yra už siauresnio rato ribų. Vadinas, esmėje nuomonės skiriasi laisvės ribų klausimu, kas jau buvo ir aname straipsny pasakyta. Todėl nesutikdamas su dr. P. Varnaičiu ("Draugas" 1954. 3. 8), kad čia jokio skirtumo iš viso nėra, esu betgi linkęs manyti, kad abiejose pusėse esama žmonių, kurių nuomonės gal ir visai nesiskiria. Mano rašinių tikslas ir buvo prisidėti prie tų, kurie siekia ne dirbtinio tų skirtumų išpūtimo, o jų išlyginimo.

Redakcijos pastaba. Redakcija, davusi įvairiems asmenims pareikšti šiuo klausimu savo nuomonę ir pritardama pagrindinėms šio straipsnio mintims, diskusijas baigia, manydama, kad jos gal nebuvo veltui, bet atnešė bent kiek šviesos ir priminė, kad, norint diskutuoti, reikia pirmiausia žinoti, *apie ką* diskutuojama.

Ar meilė gali būti nuodėminga? Sakyti "nuodėminga meilė" yra tas pat, ką sakyti "tamsi šviesa". Nuodėmė ir meilė yra priešingybės, visai nesuderinamos. Nuodėmė yra meilės stoka, meilės nebuvimas.

JUOZAS VAIŠNYS, S. J.

THE BROTHERS KARAMAZOV

Seniai lauktas filmas, ypač tų, kurie yra skaitę garsųjį Dostojevskio to paties vardo veikalą, šis veikalas tikrai yra klasiškas, atvaizduojas 19-tojo amžiaus Rusijos gyvenimą. Jis yra įdomus ir politikui, ir istorikui, ir dvasiškiui. Puikiai atvaizduoti charakteriai, tiksliai pagautas Rusijos gyvenimo pulsas. Ar visa tai galima pasakyti apie filmą? Be abejo, kad ne. Didžiųjų rašytojų klasikiniai veikalai, parodyti filme, beveik visuomet daugiau ar mažiau nublanksta. Norėdamas tiksliai perduoti genijaus veikalą, ir filmo režisierius turi būti genijus. Deja, jie ne visi yra genijai. Kai kurie gamina filmą visuomet pagal tam tikrą nusistovėjusį planą, kaip ir viename amerikiečių žurnale buvo rašyta: berniukas sutinka mergaitę; berniukas praranda mergaitę; berniukas vėl laimi mergaitę — ir filmas baigiasi meilės triumfu.

Jeigu kas tai supranta ir iš Hollywoodo režisierių tobulumo nelaukia, tai šis filmas jam patiks. Dostojevskio veikalo charakteriai yra mėginami kaip galima tiksliau atvaizduoti, bet, žinoma, jie yra tik tų charakterių šešėliai. Grušenkos vaidmenyje Maria Schell yra gana gera.žiūrėdamas jos vaidybą, prisimeni ir pagalvoji, kaip šiame vaidmenyje atrodė Marilyn Monroe, kuri taip norėjo patekti į šį filmą ir vaidinti Grušenką... Gal būt, išpūdingiausias yra Lee J. Cobb, vaidinąs

senąjį Karamazovą. Kitų Karamazovų tipams trūksta ryškumo ir tikslumo. Pagrindinis veikalo asmuo Dimitri (Yul Brynner) atrodo kažkaip per daug sustingęs. Jo charakteris turėtų atvaizduoti gėrio ir blogio sintezę, bet kiekvienam aišku, kad tai nėra taip lengva... Tačiau pagrindiniai "veikėjai" čia yra du: pinigai ir kūniška meilė. Juos režisierius ir stengėsi labiausiai išryškinti. Filmą suaugusiems gali būti įdomus. (A-III)

PEYTON PLACE

Filmas visu savo pobūdžiu labai primena "Bonjour Tristesse", apie kurį rašėme praėjusį kartą. Jis yra gamintas pagal tikrai blogą ir nešvarų Grace Metalious romaną. Pagrindinė režisieriaus pareiga čia buvo išvalyti visus nešvarumus, ir tai jam neblogai pavyko. Jeigu minėto romano negalima niekam rekomenduoti, tai filmas gali būti net labai įdomus ir naudingas visiems suaugusiems.

Artistų sąstatas labai gausus, jų vaidyba gana gera. Savo vietoje yra ir Lana Turner, ir Hope Lange, ir Lee Philips, ir Lloyd Nolan, ir Arthur Kennedy. Pasirodo tikrai talentingai ir simpatiskai jaunoji Diana Varsi. Manome, kad tai yra vienas geresnių šiuo metu rodomų filmų. Vykusiai parodyta kasdieninio gyvenimo drama, kartas nuo karto gresianti tapti tragedija. (A-III)

THE BRIDGE ON THE RIVER KWAI

Kai kas sako, kad tai yra didžiausias ir svarbiausias veikalas po "Vakarų fronte nieko naujo", kuris, parodydamas karo žiaurumą ir beprasmingumą, nori atvaizduoti taikos reikalingumą pasaulyje. Filmas yra suktas pagal Pierre Boulle romaną. Jeigu mes aukščiau sakėme, kad filme tiksliai perduoti kokio nors veikalo charakteriai reikia genijaus, tai čia galima sakyti, kad šio filmo režisierius David Lean (anglas) tikrai geniališkai suharmonizavo labai skirtingas scenas ir viena kitai priešingas nuotaikas. Vienas šį filmą gali vadinti tragišku, kitas — komišku; vienas jį laikys įdomia nuotykių istorija, kitas — žiauriu karo atvaizdavimu. Nė vienas jų nesuklys, visi teisingai galvos, nes šiame filme galima rasti visko.

Veiksmas vyksta Burmoje II-jo Pasaulinio Karo metu. Statomas tiltas per upę, tiesiant geležinkelį tarp Bangkok ir Rangoon. Filmui sukti parinkta įdomi Ceylono vieta, labai tiksliai atvaizduojanti knygoje minimas Burmos apylinkes. Pagrindinis artistas Alec Guinness, kurį esame įpratę matyti komiškuose vaidmenyse, įrodo, kad jis moka puikiai pasirodyti ir rimtose scenose. Kai kurie kritikai laiko šį filmą pačiu geriausiu praėjusių metų ekrano kūriniu. Jis yra rekomenduotinas visiems. (A-I)

THE SEVEN HILLS OF ROME

Gražus muzikinis filmas su žinomu tenoru Mario Lanza, kuris dainuoja visur, visai ir viską, čia jis dainuoja operų arijas, liaudies dainas ir šlagerius. Taip pat savo dainomis bei vaidyba stengiasi imituoti kai kuriuos žinomesnius Amerikos dainininkus: Perry Como, Louis Armstrong, Dean Martin ir kitus. Lengva muzika, lengvas humoras, gražūs Romos vaizdai, matomi iš helikopterio — tai šio filmo charakteristika, šalia Mario Lanza, pagrindinės artistės vaidmenyje matome simpatišką italiukę Marisa Allasio. Filmas tinkamas visiems, norintiems gražiai ir lengvai praleisti porą valandų. (A-I)

NAUJOS KNYGOS

Antanas Škėma. ŽVAKIDĖ. Dvieju veiksmy vaidinimas. Išleido "Darbininkas" 1957 m. 102 psl., kaina nepažymėta. Tai yra "Darbininko" 1955 m. paskelbtame dramos veikalo konkurse pirmą vietą laimėjęs kūrinys.

ŠV. PIJUS X. Redagavo kun. Jonas Petrėnas. Išleido "Ateitis" 1958 m. 256 psl., kaina nepažymėta. Knygoje yra surinkta keliolika įvairių autorių straipsnių ar kalbų apie šventąjį popiežių Pijų X. Knyga yra dedikuojama "šviesiam atminimui prof. Prano Dovydaičio, savo gyvenimą paaukojusio ateitininkijai, pasirinkusiai šv. Pijaus X šūkį — Visa atnaujinti Krsituje".

Bronius Zumeris. KALĖDŲ VARPAI. Išleido kun. Pr. Vaseris, St. Mary's Presbiterij, Williamstown Vic., Melbourne, Australia. Savotišku įdomumu 50 puslapių knygelėje yra atvaizduotos šių laikų kalėdinės nuotaikos.

